



**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BUNGE LA TANZANIA**

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HESABU ZA SERIKALI (PAC)

**TAARIFA YA KAMATI KUHUSU TAARIFA YA HESABU ZILIZOKAGULIWA ZA SERIKALI
KUU NA MASHIRIKA YA UMMA KWA MWAKA WA FEDHA ULIOISHIA JUNI 30, 2014 NA
JUNI 30, 2015**

*(Inatolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la
Januari, 2016)*

Idara ya Kamati za Bunge

S.L.P. 941

DODOMA

NOVEMBA, 2016

YALIYOMO

YALIYOMO	i
IKISIRI (ABSTRACT)	iii
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 MAELEZO YA JUMLA	1
1.1 Utangulizi	1
1.2 Majukumu ya Kamati	1
1.3 Muhtasari wa Matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati	2
1.3.1 Maeneo yenye Matatizo ya matumizi yasiyofaa ya fedha za Umma.....	3
1.3.2 Utekelezaji wa Mapendekezo yaliyotolewa na Kamati ya Hesabu za Serikali kipindi kilichopita.....	4
1.4 Maoni ya Jumla kuhusu Matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati.....	7
SEHEMU YA PILI.....	8
2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA KAMATI	8
2.1 Maelezo ya Jumla kuhusu Uchambuzi	8
2.2 Uchambuzi.....	9
2.2.1 Ukaguzi wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA).....	9
2.2.2 Ongezeko la nakisi ya uwezo wa PSPF kulipa mafao ya Wastaafu (<i>Actuarial deficit</i>)	14
2.2.3 Matumizi makubwa ya fedha katika gharama za uendeshaji (<i>Staff cost and operating expenses</i>) katika Mamlaka za udhibiti wa utoaji Huduma.....	16
2.2.4 Shirika la Taifa Hifadhi ya Jamii (NSSF).....	19
2.2.5 Hasara ya shilingi 6,793,310,000 katika fungu 43 Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi kutokana na kuharibika mahindi yaliohifadhiwa tani 13,583.....	22
2.2.6 Madeni ya Serikali katika Mifuko ya Hifadhi za Jamii	23
2.2.7 Dosari katika Mfumo wa Udhibiti wa mapato ya Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA).....	25
2.2.8 Uchambuzi wa Ripoti ya CAG kuhusiana na ukaguzi kwenye manunuzi ya Umma katika mwaka wa fedha 2015	27
2.2.9 Utekelezaji wa Maelekezo ya Bunge kuhusu Ufungaji wa Vifaa vya AFIS yaliyotolewa katika Mkutano wa tatu wa Bunge	34
2.2.10 Changamoto za uwekezaji unaolikabili Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC) 41	
2.2.11 Usimamizi wa mali (<i>Asset management</i>) katika Chuo Kikuu cha Dodoma (UDOM)	45
2.2.12 Malimbikizo ya Mikopo isiyorejeshwa (<i>Non performing loans</i>) katika Benki ya Maendeleo ya TIB	46
2.2.13 Kutokamilika kwa Mradi wa uhamiaji mtandao (<i>E - Immigration</i>) katika fungu 93, Idara ya Uhamiaji	49
2.2.14 Kutokamilika kwa muamala wa shilingi 100,525,437,562.51 katika fungu 56 Ofisi ya Waziri Mkuu (TAMISEMI)	50

2.2.15	Changamoto katika uandaaji wa Taarifa za Hesabu kwa kuzingatia Mfumo wa “IPSAS Accrual Basis”	51
2.2.16	Bajeti ya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi(NAOT).....	53
2.2.17	Masuala mengine ya Msisitizo.....	54
SEHEMU YA TATU.....		57
3.0	MAONI NA MAPENDEKEZO	57
3.1	Maelezo ya jumla	57
3.2	Maoni (<i>Opinion</i>).....	57
3.3	Mapendekezo (<i>Recommendations</i>).....	58
3.3.1	Madeni ambayo Mifuko ya Hifadhi ya Jamii inaidai Serikali	58
3.3.2	Rufaa za mashauri ya kodi, kodi zinazobishaniwa (<i>Tax appeals and objection</i>) na Misamaha ya kodi	59
3.3.3	Hali ya kifedha ya Mfuko wa Pensheni wa Watumishi wa Umma (PSPF)	60
3.3.4	Kuhusu Uzingatiaji wa Sheria ya Manunuzi ya Umma na Kanuni zake	61
3.3.5	Hasara ya shilingi 6,793,310,000 iliyotokana na kuharibika Tani 13,583 za Mahindi.....	62
3.3.6	Utekelezaji wa Mfumo wa “ <i>Ipsas Accrual Basis</i> ”	62
3.3.7	Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC)	63
3.3.8	Ukosefu wa fedha za Uwekezaji wa Umma (<i>Public investment</i>).....	64
3.3.9	Malipo ya Pensheni na Kiinua mgongo kwa wakati mmoja (<i>Double payment of benefits</i>)	64
3.3.10	Utekelezaji wa Mradi wa Uhamiaji Mtandao (<i>E - Immigration</i>)	65
3.3.11	Mikopo isiyorejeshwa katika Benki ya Maendeleo ya TIB.....	65
3.3.12	Muamala wa shilingi 100,525,437,562.51 katika fungu 56 Ofisi ya Waziri Mkuu (TAMISEMI).....	66
3.3.13	Bajeti ya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi (NAOT)	66
3.3.14	Masuala mengine ya Msisitizo.....	66
SEHEMU YA NNE.....		68
4.0	HITIMISHO	68
4.1	Shukurani.....	68
4.2	HOJA.....	70

IKISIRI (ABSTRACT)

Mheshimiwa Spika,Kwa kuzingatia Kanuni ya 117(15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Januari, 2016, Kwa heshima kubwa naomba kuwasilisha Bungeni Taarifa ya shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC), kwa Hesabu zilizokaguliwa za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2014 na Juni 30, 2015.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii ni Jumuiifu (*Consolidated report*) ya Hesabu zilizokaguliwa kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2014 na Juni 30,2015 ikiwa imetokana na kalenda ya Uchaguzi Mkuu wa mwaka 2015,ambao ulisababisha Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kwa mwaka ulioishia Juni 30, 2014 kutopata fursa ya kujadiliwa Bungeni katika kipindi ambacho Bunge halikuwepo.

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) alikagua na kutoa Taarifa ya jumla ya kaguzi mia mbili na tisa (209) za Serikali Kuu na Taarifa ya kaguzi mia moja ishirini na tano (125) za Mashirika ya Umma.Taarifa hii itajikita zaidi katika uchambuzi wa Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa kwa mwaka ulioishia Juni 30, 2015 kwa kuwa kihesabu , Hesabu za Juni 30, 2014 zitasomwa kwa mlinganisho (*Comparatively*) na Hesabu za Juni 30, 2015 kwa zile hoja za ukaguzi ambazo hazikufungwa.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii ya Kamati inajumuisha Uchambuzi wa Taarifa za Mafungu (*Votes*) arobaini na tisa (49) ya Serikali Kuu na uchambuzi wa Taarifa ishirini na tano (25) za mashirika ya Umma. Uchambuzi wa Kamati umefafanua kwa kina maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za Umma katika Wizara, Idara, Wakala na Mashirika ya Umma.

Mheshimiwa Spika, Maeneo ambayo bado yanahitaji msisitizo katika kuimarisha matumizi yanayofaa ya fedha za Umma ni pamoja na Menejimenti ya Mikataba, changamoto katika uzingatiaji wa Sheria ya Manunuzi ya Umma na Kanuni zake,Kutozingatiwa kikamilifu kwa Mfumo wa "*Ipsas Accrual Basis*"

katika uandaaji wa Taarifa za Hesabu, Uwekezaji usio na tija unaofanywa na baadhi ya Taasisi za Umma na kutozingatiwa kwa baadhi ya ushauri wa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali unaolenga kuboresha usimamizi wa fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hii pamoja na kutoa maelezo katika eneo la uchambuzi, imetoa maoni kwa kila eneo ambalo lilionekana kuwa na matumizi mabaya ya fedha za Umma. Mwisho ,Kamati imetoa Mapendekezo mahsusi ambayo yanapendekezwa kwa Bunge lako Tukufu ili yajadiliwe kwa kina pamoja na Uchambuzi ili yawe Maazimio ya Bunge.

**TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HESABU ZA SERIKALI (PAC)
KWA TAARIFA YA HESABU ZILIZOKAGULIWA ZA SERIKALI KUU NA MASHIRIKA
YA UMMA KWA MWAKA WA FEDHA ULIOISHIA JUNI 30, 2014 NA JUNI 30,
2015**

(Inatolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016)

SEHEMU YA KWANZA

1.0 MAELEZO YA JUMLA

1.1 Utangulizi

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya mwaka ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC), kuhusu shughuli zilizotekelezwa kwa Uchambuzi wa Hesabu zilizokaguliwa za baadhi ya Mafungu ya Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2014 na Juni 30, 2015 na kuliomba Bunge lako Tukufu liipokee na kuijadili inavyostahili.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa katika Kipindi cha mwaka 2016, Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) ilipokea na kujadili Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kuhusu ukaguzi wa Hesabu za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni, 2014 na tarehe 30 Juni, 2015, naomba kulijulisha Bunge lako Tukufu kuwa maelezo yanayotolewa katika Taarifa hii yanatokana na Hesabu zilizokaguliwa kama zilivyowasilishwa katika Taarifa hizo za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa kipindi hicho.

1.2 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali zilizingatia majukumu yake yaliyoainishwa katika Kifungu cha 14 cha

Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016.
Majukumu hayo ni: -

- a) Kushughulikia maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za Umma katika Wizara za Serikali yaliyoainishwa katika Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali;
- b) Kufuatilia utekelezaji wa Mapendekezo yaliyokwishatolewa na Kamati hiyo yenye lengo la kuondoa matatizo hayo; na
- c) Kutoa Mapendekezo na Ushauri kwa Wizara za Serikali kuhusu matumizi mazuri ya fedha za Umma ili kupunguza matumizi mabaya ya fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Msingi wa majukumu hayo unatokana na Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa na CAG kama ilivyobainishwa katika Kifungu cha 16 cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016.

Mheshimiwa Spika, Utaratibu wa kutekeleza majukumu ya Kamati kwa kipindi chote ulizingatia masharti ya Kanuni ya 117 ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016. Miongoni mwa Masharti hayo ni kuzingatia Bajeti ya Kamati iliyoidhinishwa kwa mwaka na kukutana pale ilipoitishwa na Mheshimiwa Spika, Naibu Spika au Mwenyekiti wa Kamati baada ya kupata idhini ya Spika.

1.3 Muhtasari wa Matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati

Mheshimiwa Spika, Shughuli za Kamati kwa mwaka 2016, zililenga kushughulikia maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi mabaya ya fedha za Umma katika Wizara, Idara, Wakala, Sekretarieti za Mkoa na Mashirika ya Umma kama yalivyobainishwa katika Taarifa ya CAG kwa Mwaka wa fedha unaoshia tarehe 30 Juni, 2015. Aidha, shughuli hizo zilikusudia kufuatilia utekelezaji wa Mapendekezo yaliyotolewa na Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali wakati wa kupitia na kujadili Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa kwa mwaka wa fedha ulioishia tarehe 30 Juni, 2013 na kipindi kilichotangulia.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia Ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2014 CAG alikamilisha ukaguzi wa Taasisi mia moja sabini na sita (176) za Serikali Kuu. Kwa upande wa Mashirika ya Umma, CAG alikamilisha ukaguzi na kutoa Taarifa za Mashirika mia moja ishirini na tano (125).

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 CAG alifanya ukaguzi wa jumla ya Taasisi mia mbili na tisa (209) za Serikali Kuu ikijumuisha Wizara, Wakala na Idara zinazojitegemea mia moja hamsini (150), Sekretarieti za Mikoa ishirini na tano (25) na Balizi thelathini na nne (34).

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa Mashirika ya Umma, CAG alikaguwa na kutoa Taarifa za jumla ya Mashirika ya Umma na Taasisi mia moja ishirini na tano (125) ambapo kazi hiyo aliifanya kwa kushirikisha Taasisi binafsi za ukaguzi kama ilivyofafanuliwa katika Sheria ya ukaguzi wa Umma namba kumi na moja (11) ya mwaka 2008.

Mheshimiwa Spika, Kama nilivyokwisha fafaua katika aya za Utangulizi wa Taarifa hii, Katika ngazi ya Kamati, Kamati ilifanikiwa kuchambua na kujadili Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za jumla ya Mafungu sabini na nne (74) ikijumuisha Mafungu 49 ya Serikali Kuu na 25 ya Mashirika ya Umma.

Mheshimiwa Spika, Naomba kulijulisha Bunge hili kwa muhtasari wa Matokeo ya shughuli za Kamati wa mwaka 2016 kama ifuatavyo: -

1.3.1 Maeneo yenye Matatizo ya matumizi yasiyofaa ya fedha za Umma

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa na Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ili kubaini maeneo yenye matatizo ya matumizi mabaya ya fedha za Umma. Kutokana na

shughuli hiyo Kamati ilibaini kwa ujumla baadhi ya maeneo hayo kuwa ni pamoja na haya yafuatayo: -

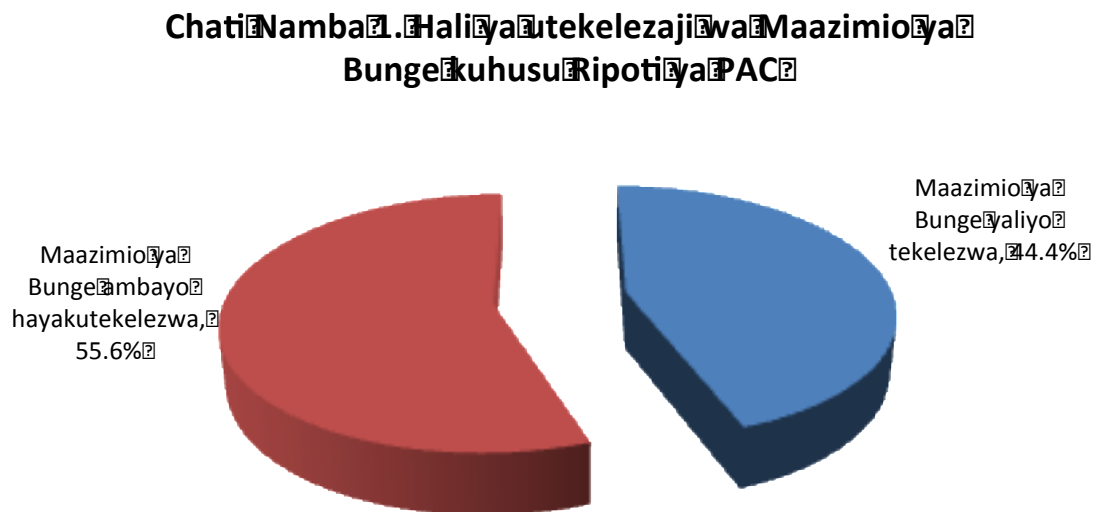
- a) Utekelezaji wa Miradi uliofanywa na baadhi ya Mashirika ya Umma bila kuwa na tija hivyo kuisababishia Serikali hasara;
- b) Dosari katika usimamizi wa Miradi inayotekelezwa na Wizara mbalimbali hivyo kupoteza fedha za Serikali;
- c) Kutokuwepo kwa nyaraka za Malipo kwa baadhi ya Taasisi za Wizara, Idara, Wakala na Mashirika ya Umma;
- d) Kutozingatiwa ipasavyo kwa Sheria ya Manunuzi ya Umma Namba 7 ya mwaka 2011 na Kanuni zake zilizotolewa katika GN. Namba 446 ya tarehe 20, Disemba 2013;
- e) Kutorejeshwa kwa wakati kwa Mikopo iliyochukuliwa na Serikali na Taasisi zake kutoka Mifuko ya Hifadhi ya Jamii;
- f) Usimamizi wenye dosari wa Misamaha ya kodi;
- g) Kutorejeshwa kwa Mikopo iliyotolewa na Benki ya Maendeleo ya Tanzania (TIB) kwa Wateja mbalimbali;
- h) Changamoto katika kutumika kikamilifu kwa Mfumo wa utayarishaji na uandaaji wa Taarifa za Hesabu katika “*IPSAS Accrual Basis*” katika Wizara, Wakala, Sekretarieti za Mikoa na Idara zinazojitegemea; na
- i) Matumizi makubwa ya fedha kugharimia shughuli za uendeshaji na Utawala (*Operating and administrative expenses*) katika Mashirika yanayohusika na udhibiti wa Utoaji huduma.

1.3.2 Utekelezaji wa Mapendekezo yaliyotolewa na Kamati ya Hesabu za Serikali kipindi kilichopita.

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali iliyowasilishwa Bungeni mwezi Januari, 2015 jumla ya Mapendekezo tisa (9) ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali yaliridhiwa na kuwa Maazimio ya Bunge.

Mheshimiwa Spika, Kwa lengo la kufuatilia utekelezaji wa Maazimio ya Bunge yaliyotolewa kipindi kilichopita Bungeni, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa za Maafisa Masuuli mbalimbali sambamba na uchambuzi wa Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa Hesabu za mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015.

Mheshimiwa Spika, Matokeo ya shughuli hiyo kwa ujumla yalionyesha kuwa Maazimio manne (4) kati ya Maazimio tisa (9) ambayo ni sawa 44.4% yalikuwa yametekelezwa au yalikuwa katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Aidha, Maazimio matano (5) ambayo ni sawa na 55.6% yamefafanuliwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kuwa hayajatekelezwa hadi sasa kama inavyoonekana katika chati hapa chini: -



Chanzo: Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu ukaguzi wa Serikali Kuu kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015.

Mheshimiwa Spika, Chati hapo juu inaonyesha hali ya utekelezaji wa Mapendekezo yanayotolewa na Kamati. Kamati inaendelea Kusisitiza, ni muhimu Serikali ikaendelea kuzingatia na kufanyia kazi Mapendekezo yanayotolewa na Kamati na Maazimio ya Bunge ambayo yanalenga kuimarisha matumizi ya fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Ili kulipa Bunge lako mwendelezo wa majadiliano (*Coherent discussion*) naomba kuyataja Maazimio ambayo hadi sasa hayajatekelezwa kikamilifu kwa muhtasari kama ifuatavyo: -

- a) Bunge lilipendekeza kwa Serikali kuhakikisha Mamlaka ya mapato Tanzania (TRA) inashughulikia kwa ukamilifu kesi mbalimbali za madai ya kodi zilizokuwa Mahakamani kwa haraka ili kuongeza mapato ya Serikali. Aidha, Bunge lilitaka TRA kuhakikisha kuwa inawatumia wataalamu wenye weledi na maadili kutoka Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali (AG) ili kuwa na malengo ya kushinda kesi hizo. Majibu ya Serikali katika hoja hii ni kuwa kesi nyingi zipo katika hatua ya usikilizwaji, hivyo utekelezaji wake utaendelea kufuatiliwa kwa karibu na Kamati ili kuhakikisha mapato ya Serikali yanapatikana kwa wakati bila kutumia mianya ya kesi kuchelewesha ukusanyaji wa kodi;
- b) Katika Azimio lingine, Bunge liliazimia kuitaka Serikali kulipa kwa haraka deni inalodaiwa na Mfuko wa Pensheni wa Watumishi wa Umma (PSPF). Hadi Oktoba, 2016 Serikali ilikuwa imefidia deni hilo kwa jumla ya shilingi bilioni 243.27 kati ya deni la shilingi bilioni 429;
- c) Bunge liliazimia kuishauri Serikali kuimarisha usimamizi wa Misamaha ya kodi ikiwa ni pamoja na kuchukua hatua stahiki kwa Kampuni zilizotajwa na Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kuwa zilitumia vibaya Misamaha ya kodi. Misamaha ya kodi kwa mwaka 2015 ilipungua lakini bado ipo zaidi ya 1% ya pato la Taifa;

- d) Bunge liliitaka Serikali kupitia vyombo vya Dola kama Taasisi ya kuzuia na kupambana na Rushwa (PCCB) kufanya uchunguzi wa Maafisa wa Serikali waliohusika Uingiaji na usimamizi wa Mkataba wa Ujenzi wa Jengo la Watu Mashuhuri katika Uwanja wa Ndege wa Julius Nyerere Dar es Salaam. Pendekezo hilo la Bunge lilitokana na Taarifa ya ukaguzi maalum ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu Ujenzi wa Jengo hilo ambayo ilionyesha dosari kadhaa za manunuzi na usimamizi; na
- e) Mwisho, Bunge liliazimia kuzitaka Taasisi za Umma Kupunguza gharama kubwa za matangazo kwenye vyombo vya habari baada ya Bajeti za Wizara kupitishwa Bungeni kwani ilikuwa imebainika hapakuwa na uwazi wa matangazo hayo na gharama kubwa zilitumika bila kuwa na tija.

1.4 Maoni ya Jumla kuhusu Matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati Mheshimiwa Spika, Kwa ujumla Kamati ina maoni kuwa, Serikali imekuwa ikijitihadi kuchukua hatua stahiki za kuondoa matumizi mabaya ya fedha za Umma na Kamati inatambua jitihada hizo. Hata hivyo, bado kuna changamoto kadhaa za kufanyia kazi ili kuimarisha matumizi ya rasilimali za Umma katika Wizara, Wakala, Idara za Serikali na Mashirika ya Umma. Hivyo ni muhimu kwa hatua za kiutawala na kiuwajibikaji kuendelea kuchukuliwa ili kurekebisha dosari hizo na kuimarisha Mifumo ya uwajibikaji.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi uliofanywa katika Taarifa hii unatoa taswira halisi ya maeneo yenye matumizi mabaya ya fedha za Umma yanayohitaji msisitizo wa Bunge ili kuyaondoa na kupendekeza hatua stahiki za kuchukua.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MATOKEO YA UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA KAMATI

2.1 Maelezo ya Jumla kuhusu Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Ili kubainisha maeneo yenye matatizo ya matumizi mabaya ya fedha za Umma na kwa kuzingatia Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali katika kaguzi mahsusi za Mafungu ya Serikali Kuu na Mashirika ya Umma, Vigezo vya msingi vilitumika kuainisha maeneo hayo ikiwa ni pamoja na: -

- a) Thamani ya pesa iliyotumika katika matumizi yaliyoripotiwa na kukaguliwa (*Value for money criteria*);
- b) Madhumuni ya Bajeti na matumizi yaliyofanyika (*Misappropriation criteria*) na iwapo Vigezo vya msingi katika matumizi ya fedha za Umma vilizingatiwa;
- c) Kiasi cha matumizi ikilinganishwa na mahitaji halisi (*Extravagance*);
- d) Matokeo ya Taarifa za Kaguzi Maalum (*Special audit*) zilizofanyika hivi karibuni;
- e) Umakini katika matumizi yaliyoripotiwa na kukaguliwa;
- f) Kujirudia mara kwa mara kwa hoja husika ya ukaguzi (*Frequency of reoccurrence*);
- g) Uzingatiaji wa Mamlaka halali za kuidhinisha matumizi ya fedha *adherence to established controls*);
- h) Uzingatiaji wa Sheria, Kanuni na taratibu za matumizi ya fedha za Umma (*Compliance criteria*); na
- i) Utunzaji wa Kumbukumbu na nyaraka zinazopaswa kuwepo kwa ushahidi wa matumizi ya fedha za Umma.

2.2 Uchambuzi

Mheshimiwa Spika, Kufuatia vigezo na mambo ya msingi niliyoyataja hapo awali, Uchambuzi wa Taarifa ya Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa mafungu mahsusi ya Serikali Kuu na Mashirika ya Umma ulibaini yafuatayo: -

2.2.1 Ukaguzi wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya Uchambuzi wa Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2014 na Juni 30, 2015. Uchambuzi wa Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za Mamlaka ya mapato Tanzania (TRA) ulilenga pamoja na mambo mengine kuangalia Taarifa za mapato na matumizi ya Mamlaka na suala zima la usimamizi wa Misamaha ya Kodi.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati ulibaini mambo ya msingi yafuatayo ambayo ni muhimu Bunge lako likafahamishwa: -

a) Misamaha ya kodi (*Tax exemptions*)

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 Misamaha ya kodi ilipungua hadi kufikia Jumla ya shilingi 1,627,011,920,914 sawa na asilimia 15.1 ya Makusanyo ya TRA yaliyokuwa shilingi 10,629,231,196,907 ukilinganisha na Misamaha ya kodi ya shilingi 1,834,097,360,356 sawa na asilimia 18.5 ya Makusanyo ya TRA ya shilingi 9,889,970,048,436 kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2014.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na kupungua kwa Misamaha ya kodi ukilinganisha na miaka ya nyuma, bado Misamaha ya kodi ilikuwa zaidi ya 1% ya pato la Taifa (*Kwa mwaka wa fedha 2015, Pato la Taifa lilikadiriwa kufikia shilingi triloni 89.0*), hivyo kutofikiwa kwa malengo ya Serikali na Mapendekezo ya kitaalamu yanayotaka Misamaha ya kodi iwe chini ya 1% ya pato la Taifa. Kwa rejea ya ukaguzi wa CAG kuhusu Misamaha ya kodi mambo yafuatayo ni mifano ya matumizi ya Misamaha ya kodi isivyostahili: -

- i. Msamaha wa kodi kwenye mafuta yenye thamani ya shilingi 22,325,178,728 uliotolewa kwa Kampuni za uchimbaji Madini za Geita na Resolute na kisha mafuta hayo yakahamishwa kwenda kutumiwa na Wakandarasi wengine;
- ii. Matumizi yasiyofaa ya Msamaha wa kodi wa shilingi 392,701,565 uliofanywa na Kampuni ya Kili warrior Expeditions Ltd;
- iii. Misamaha ya kodi iliyotolewa kwa Kampuni zisizostahili kiasi cha shilingi 53,399,565;
- iv. Misamaha ya kodi iliyotolewa bila viambatisho vya maombi (*Tax exemptions granted to unsupported applications*);
- v. Matumizi ya nyaraka za kughushi kujipatia Misamaha ya kodi;
- vi. Misamaha ya kodi iliyotolewa kwa Kampuni ambazo zilikwishafunga kazi zake kiasi cha shilingi 119,194,409; na
- vii. Msamaha wa kodi wa kiasi cha shilingi 2,500,103,579 uliotolewa kwa Kampuni ambazo ziliwasilisha nyaraka za leseni zilizokwisha muda wake.

Kwa muda wa Miaka mitatu iliyopita (2012 - 2015), mwenendo wa Misamaha ya kodi ukilinganisha na Makusanyo ya TRA ni kama inavyoonekana katika Jedwali lifuatalo: -

Jedwali Namba 1.

Hali halisi ya Misamaha ya kodi kwa kipindi cha mwaka 2012 - 2015

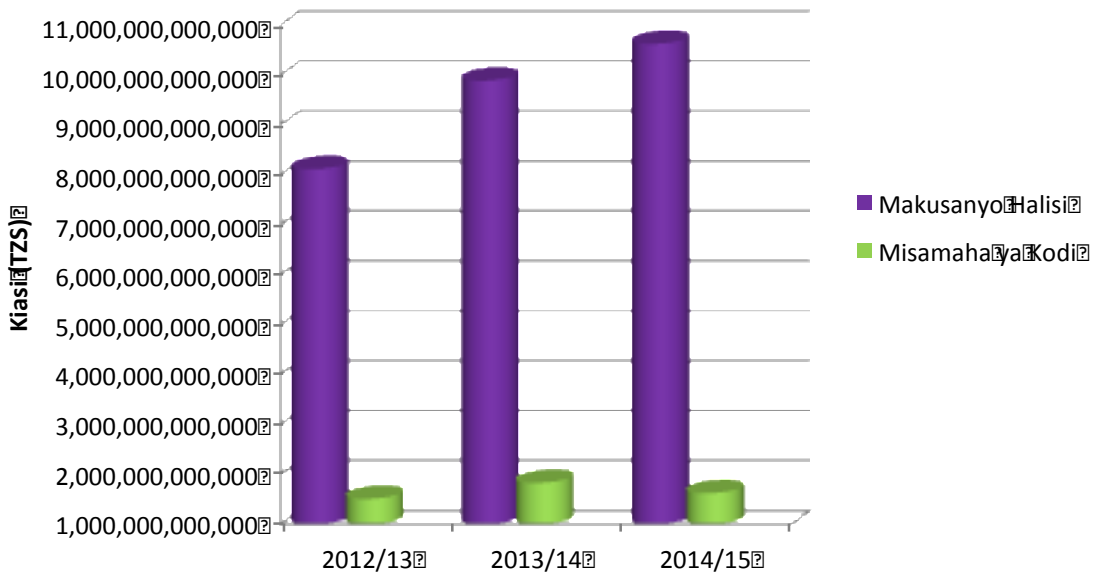
MWAKA	MAKUSANYO HALISI (SHILINGI)	MISAMAHA YA KODI (SHILINGI)	% YA MISAMAHA UKILINGANISHA MAKUSANYO
2012/2013	8,117,588,095,662	1,515,607,377,799	18.67
2013/2014	9,889,970,048,436	1,834,097,360,356	18.55
2014/2015	10,629,231,196,907	1,627,011,920,914	15.31

Chanzo: Taarifa ya CAG kuhusu ukaguzi Maalum wa Misamaha ya kodi.

Mheshimiwa Spika, Kama inavyoonekana katika Jedwali hapo juu, Kumekuwa na kushuka kwa Misamaha ya kodi kwa mwaka 2014/2015 kutoka 18.5% (mwaka 2013/14) hadi kufikia 15.31% ya kiasi cha kodi kilichokusanywa na Mamlaka ya mapato Tanzania (TRA) katika mwaka huu tunaoutolea Taarifa.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea Kuisisitiza kuwa, jitihada ziendeleo kuchukuliwa ili kupunguza Misamaha ya kodi ikiwa ni pamoja na kusimamia Misamaha inayotolewa kuhakikisha inatumika kwa malengo yaliyokusudiwa. Mwenendo wa Makusanyo ya kodi ya TRA ukilinganisha na Misamaha ya kodi kati ya mwaka 2012 - 2015 ni kama inavyofafanuliwa katika grafu ifuatayo: -

Grafu Namba 1: Mwenendo wa Makusanyo ya Kodi na Misamaha ya Kodi kuanzia mwaka wa fedha 2012/13 hadi 2014/15



Chanzo: Taarifa ya ukaguzi ya TRA kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015.

Mheshimiwa Spika, Grafu hapo juu inadhihirisha kuwa mwenendo wa Misamaha ya kodi ukilinganisha na Makusanyo ya kodi ya TRA inapungua mwaka hadi mwaka japokuwa bado haijashuka kiasi cha kutosha.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua juhudi za Serikali kushusha Kiwango cha Misamaha ya kodi kama ilivyofafanuliwa hapo juu. Hoja ya msingi ya Kamati inayohitaji msisitizo ni kuitaka Serikali iendelee kufanya jitihada kuzuia matumizi yasiyofaa ya Misamaha ya kodi na kuipunguza kwa kadri iwezekanavyo ili kuhakikisha fedha za Serikali zinazotakiwa kukusanywa kama kodi zinakusanywa ipasavyo.

b) Rufaa za muda mrefu kuhusu mashauri ya kodi (Long outstanding tax appeals cases)

Kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2014, Taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ilibainisha kuwa TRA ilikuwa haijakusanya kodi za

Jumla ya shilingi 1,716,000,000,000 kutokana na rufaa za mashauri ya kodi zilizopo kwenye Baraza la kodi kwa muda mrefu. Aidha, kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 thamani ya rufaa za mashauri hayo ya kodi ilifikia shilingi 6,850,000,000,000.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati katika suala hili ni kuwa, ongezeko kubwa la kodi isiyokusanywa kwa sababu ya rufaa za mashauri ya kodi ndani ya mwaka mmoja wa fedha ni kubwa. Hivyo basi, kuna umuhimu wa Serikali kupitia TRA na Wizara ya Fedha na Mipango kuwa na mikakati endelevu ya kukusanya kodi hizo kwa kumaliza mashauri hayo mapema iwezekanavyo ili kuongeza Mapato ya Serikali.

c) Malipo ya Pensheni na Kiinua Mgongo kwa wakati mmoja (*Double payment of benefit scheme*) kwa baadhi ya Watumishi wa TRA

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 Mamlaka ya mapato Tanzania ilivalipa watumishi wake ishirini na tisa (29) wa nafasi ya Menejimenti Jumla ya shilingi 1,397,130,770 kama malipo ya Kiinua Mgongo (*Gratuity*) baada ya kumalizika kwa Mikataba yao ya kazi.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) kwa wakati huo huo iliendelea kuwalipia Watumishi hao michango ya kati ya asilimia kumi (10) hadi kumi na tano (15) katika Mifuko ya Hifadhi za Jamii kwa ajili ya michango ya Pensheni.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati na CAG kwa jambo hili ni kuwa, malipo hayo yanaenda kinyume na matakwa ya Sheria za Utumishi wa Umma na Sheria za Hifadhi ya Jamii zinazozuia malipo ya mafao mara mbili (*Double payment of benefits*) kwa Mtumishi mmoja kama ilivyofanyika TRA.

2.2.2 Ongezeko la nakisi ya uwezo wa PSPF kulipa mafao ya Wastaafu (*Actuarial deficit*)

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 imebainisha kuwa uwezo wa Mfuko wa Pensheni wa Watumishi wa Umma (PSPF) kulipa mafao yake unazidi kupungua kwa kuzingatia Taarifa ya kitaalam ya tathmini ya muda mrefu ya uwezo wa Mfuko¹ (*Actuarial valuation report*).

Mheshimiwa Spika, Tathmini ya muda mrefu ya Mfuko hupima uwezo wa kifedha kwa kuangalia uwiano wa akiba (*Reserve*) iliyopo na akiba ya Mfuko katika kulipa mafao ya Wanachama na gharama za uendeshaji. Kipimo hiki kinaonyesha idadi ya miaka ambayo Mfuko unaweza kulipa mafao ya Wanachama na kumudu gharama zote za uendeshaji bila kukusanya chochote.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya tathmini imeonyesha ongezeko la mtaji hasi (*Actuarial deficit*) ambao umefikia kiasi cha shilingi trilioni 11.15 hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2014. Kupungua kwa mtaji wa PSPF ambako pia kunashusha uwezo wa PSPF kulipa mafao ya Wastaafu kumesababishwa na sababu kuu zifuatazo: -

- a) Kuchelewa kwa Serikali kulipa deni la michango lililotokana na Mafao yaliyo lipwa kwa Wastaafu waliokuwa Watumishi wa Serikali waliokuwepo kabla ya Mfuko kuanzishwa mnamo tarehe 01 Julai, 2009 ambapo Serikali iliitaka PSPF kuwalipa Wastaafu hao wakati walikuwa hawachangii katika Mfuko.
- b) Madeni makubwa ambayo PSPF inadai katika Taasisi mbalimbali za Serikali na ambayo hayajalipwa kwa muda mrefu yanayofikia kiasi cha shilingi bilioni 499.7, (Kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015)

¹ An actuarial valuation is a mathematical analysis of the financial condition of a pension plan to cover its demographic and financial liabilities, SSRA (2015).

- c) PSPF kutekeleza Miradi ya Uwekezaji bila ya Miradi hiyo kurudisha fedha za Uwekezaji ndani ya muda mwafaka.
- d) Kutozingatiwa kwa Sera ya Uwekezaji ya Shirika, mathalani Sera ya Uwekezaji ya PSPF inataka Uwekezaji kwenye Mikopo na Miradi maalum ya Serikali iwe kati ya asilimia 0-10 ya Uwekezaji wote (*% of total limit of investment*), lakini PSPF wamewekeza katika eneo hilo kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 kwa asilimia 53.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipitia Mkakati wa Serikali katika kurejesha deni la PSPF ambapo ilibainika kuwa kati ya mwaka 2010 hadi Oktoba 2016 Serikali imekwisha fidia kiasi cha shilingi bilioni 243.27 kati ya shilingi bilioni 429.60. Pamoja na jitihada hizo, Nakisi ya shilingi trilioni 11.15 bado haijafanyiwa kazi ipasavyo pamoja na deni ambalo PSPF inadai toka kwa Taasisi mbalimbali za Serikali linalofikia shilingi bilioni 499.7.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati umedhihirisha kuwa PSPF inahitaji Mkakati wa dharula ili kutimiza majukumu yake ipasavyo. Mathalani, kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 PSPF ilikusanya michango ya shilingi bilioni 661,750,672,000 kutoka kwa Wanachama na wakati huo huo ikalipa mafao ya shilingi 663,951,130,000 kiasi ambacho ni zaidi ya shilingi 2,200,458,000 ya Makusanyo ya michango. Tafsiri ya jambo hili ni kuwa PSPF haiwezi kulipa mafao ya Wanachama wake kwa kupitia fedha za michango pekee, inalazimika kutafuta fedha kutoka vyanzo vingine ili kulipa mafao kwa wahusika.

Mheshimiwa Spika, Changamoto za PSPF ni za muda mrefu. Kamati ilifahamishwa kuwa Serikali imetenga ²shilingi bilioni 150 ili kulipa deni hilo, hata hivyo fedha hizo zinategemewa kutolewa kati ya mwezi Novemba na Disemba 2016. Kwa michango ya kabla ya mwaka 1999, Serikali iliifahamisha Kamati kuwa itatolewa Hati fungani maalum (*Non cash bond*) ambayo italipwa kabla ya mwezi Februari, 2017.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati katika jambo hili ni kuwa, ni muda mwafaka sasa wa Bunge kuitaka Serikali kutimiza wajibu wake kwa kukamilisha mchakato wa urejeshaji wa fedha zinazotakiwa na PSPF ili kuhakikisha Wastaafu wanalipwa stahiki zao kwa wakati bila kuchelewa.

2.2.3 Matumizi makubwa ya fedha katika gharama za uendeshaji (*Staff cost and operating expenses*) katika Mamlaka za udhibiti wa utoaji Huduma

Mheshimiwa Spika, katika uchambuzi uliofanywa na Kamati katika eneo la matumizi ya gharama za Watumishi na uendeshaji (*Staff cost and operating expenses*), katika Mashirika ya Umma yanayotekeleza shughuli za udhibiti wa utoaji wa huduma kama maji, nishati, mawasiliano na usafiri wa majini na Nchi Kavu, jambo moja kubwa la dhahiri lililobainika ni gharama kubwa zinazotumiwa na Taasisi kiuendeshaji ikilinganishwa na Taasisi nyingine za Umma.

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 Kamati ilichambua na kujadili Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za Mamlaka ya udhibiti wa nishati na maji (EWURA) na Mamlaka ya udhibiti wa usafiri wa majini na Nchi kavu (SUMATRA) ili kuweza kufafanua kwa kina hoja inayohusu

² Taarifa rasmi za Bunge (Hansard) ya tarehe 25/10/2016, Maelezo ya Naibu Katibu Mkuu wa Wizara fedha na Mipango mbele ya Kamati, Dodoma

matumizi makubwa katika eneo la gharama za uendeshaji katika Mamlaka hizo.

Mheshimiwa Spika, Msingi wa hoja ya Kamati ni kufanya ulinganifu wa mapato yanayokusanywa na Mamlaka za udhibiti wa Huduma, matumizi ya Mamlaka hizo na michango au gawio wanalopeleka Serikalini. Kilichobainika kwa kiasi kikubwa ni kuwa Mamlaka hizo zimekuwa na matumizi makubwa ya Kiuendeshaji na Utawala wakati wakipeleka gawio dogo Serikalini kama inavyofafanuliwa katika Jedwali lifuatalo: -

Jedwali Namba 2.

Mapato, Matumizi na Gawio toka EWURA na SUMATRA kwenda Serikalini kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015

NA.	TAASISI	MAPATO	MATUMIZI	GAWIO LA SERIKALI
1.	EWURA	38,690,000,000	27,490,594,000	2,000,000,000
2.	SUMATRA	39,351,456,000	32,389,499,000	2,000,000,000

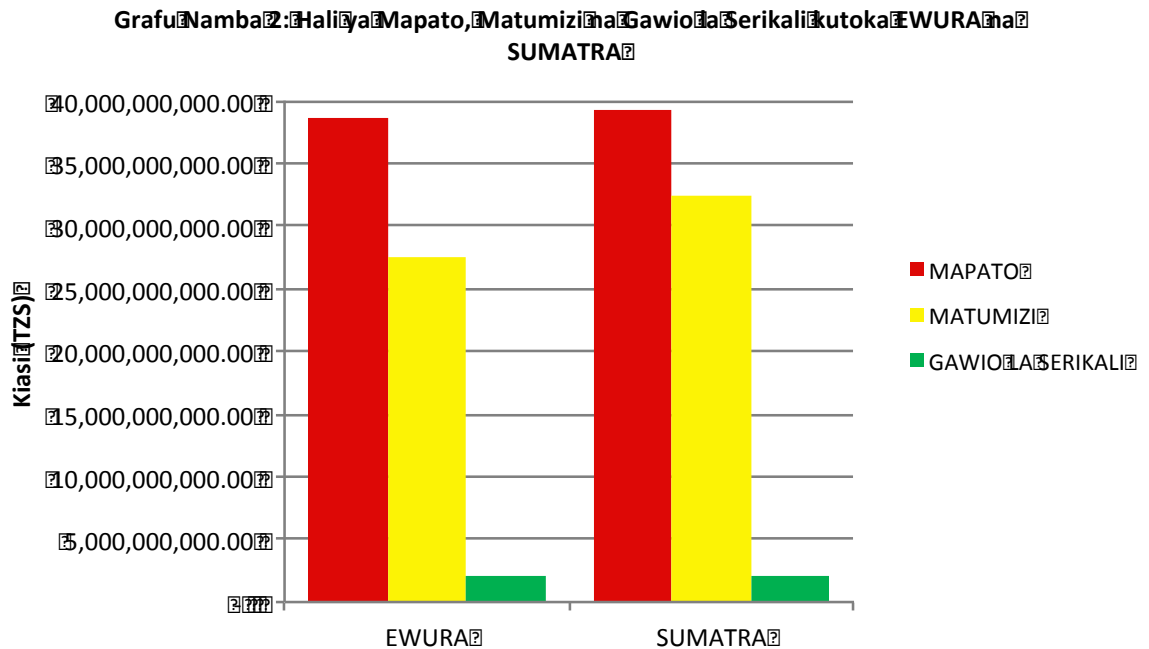
Chanzo: Taarifa za ukaguzi za CAG kwa Hesabu za EWURA na SUMATRA kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015.

Mheshimiwa Spika, Kama inavyoonekana katika jedwali hapo juu, Taasisi hizo mbili (ambazo ni mfano tu wa kuwasilisha hoja hii) zinazohusika na udhibiti wa huduma kwa mwaka wa fedha 2014/ 2015 zilipeleka Serikalini gawio la wastani wa 5.1% na 5.0% ya mapato yake.

Mheshimiwa Spika, Utaratibu huo ni kinyume na masharti ya Sheria ya fedha ya mwaka 2015 ambayo ilielekeza baadhi ya Mashirika ya Umma kupeleka gawio Serikalini kwa kiasi cha kati ya asilimia (10) hadi kumi na tano ³(15) ya

³ Masharti ya Kifungu cha 49 cha Sheria ya fedha ya mwaka 2015

mapato yake. Mwenendo wa Makusanyo, matumizi na gawio kwenda Serikalini unaonekana katika grafu ifuatayo: -



Chanzo: Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za EWURA na SUMATRA kwa mwaka wa fedha 2014/15.

Mheshimiwa Spika, Kama inavyoonekana katika grafu hapo juu, gawio linalokwenda Serikalini kutoka katika Mashirika hayo mawili ni dogo sana ukilinganisha na mapato yanayokusanywa pamoja na matumizi yanayofanywa na Taasisi hizo.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati ni kuwa, ni muda mwafaka kwa Serikali kupitia kwa Msajili wa Hazina (TR) kupitia upya Sheria, Miundo, Mishahara, Posho, na Stahiki mbalimbali katika Mashirika yanayohusika na udhibiti wa huduma ili kufanyike Mabadiliko katika Sheria mbalimbali ikiwa ni pamoja na Sheria zijazo za fedha ili yaweze kuchangia ipasavyo kwa angalau asilimia ishirini (20) ya mapato yake kwenda Serikalini.

2.2.4 Shirika la Taifa Hifadhi ya Jamii (NSSF)

Mheshimiwa Spika, Kamati imepitia Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kwa Hesabu zilizokaguliwa za Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii (NSSF) kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015. Katika Taarifa ya ukaguzi ya NSSF, jambo mahsusi la msisitizo lilihusu utekelezaji wa Mradi wa Ujenzi wa Kigamboni Satellite Village (*Dege Eco Village*), Kigamboni.

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa hoja ya CAG, makubaliano ya Mkataba yalionyesha kuwa NSSF watakuwa na hisa 45% na Azimio Housing Estates (AHEL) hisa 55% katika Mradi huo. Aidha, AHEL walitakiwa kutoa ardhi ya ekari 20,000 ambayo itakuwa sawa na 20% ya hisa zao na hisa 35% watachangia kwa kutoa fedha. NSSF wao walitakiwa kuchangia 45% ya hisa zao katika Mradi kwa kutoa fedha.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya ukaguzi ya NSSF imebainisha kuwa Mradi wa *Dege Eco Village* umesimama kwa sasa kutokana na changamoto mbalimbali ikiwamo namna bora ya kugharimia Mradi huo kati ya Wabia wawili na suala la Ukubwa wa ardhi ambayo ilitakiwa katika uendelezaji wa Mradi. Pamoja na majadiliano na Wakaguzi wa Hesabu za NSSF, Bodi na Menejimenti ya NSSF na Msajili wa Hazina (TR), Kamati ilikuwa na maoni kuwa jambo hili linahitaji uchambuzi na uhakiki kabla ya kuhitimishwa.

Mheshimiwa Spika, ⁴Maoni ya CAG (*Recommendations*) wakati anahitimisha hoja ya Mradi wa Dege Eco village hususan uchangiaji wa ardhi katika Mradi husika ni kama ifuatavyo: -

⁴ Ukurasa wa 25 wa majibu ya hoja za ukaguzi (*Management letter*) ya NSSF kwa mwaka 2014/2015

“ ...Management should ensure that the measurement of all the acres included in the Contract are the same as those indicated in the title deeds,.....Management should confirm from the Ministry of land and housing development that Azimio Housing Estate owns 19,700 acres at Kigamboni free of any encumbrances to avoid NSSF entering into conflicts with villagers...”

Mheshimiwa Spika, Kutokana na hoja ya CAG kuhusu uchangiaji wa ardhi katika Mradi husika na kwa lengo la kuwa na wigo mpana (*Scope*) ili Kamati iweze kulishauri Bunge lako Tukufu kwa misingi yenye weledi na haki, Kamati imeamua kuunda Kamati Ndogo kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 117 (18) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016. Kamati hiyo Ndogo itajikita katika kutekeleza yafuatayo: -

- a) Kupata uelewa wa dhana, dhima na maudhui ya Uwekezaji wa mtaji kwenye Miradi ya Ujenzi kwa makubaliano ya kutoa ardhi (*Land for equity*) ili kubainisha vigezo vinavyokubalika (*agreed best practices*) katika utekelezaji wa Miradi kwa njia hiyo;
- b) Kuthibitisha iwapo ekari 19,700 zilizobaki (*kwa sababu CAG amethibitisha hadi sasa zipo ekari 300*), zilizotakiwa kuchangiwa katika Mradi huo zipo kama Taarifa ya ukaguzi ilivyokuwa imehoji;
- c) Kupitia makubaliano ya Mkataba wa ugharamiaji wa Mradi wa *Dege Eco Village* na mgawanyo wa hisa;
- d) Kupitia Taarifa ya utekelezaji wa Mradi hadi hapo ulipofikia;
- e) Kufanya ulinganifu (*Review*) wa utekelezaji wa Mradi wa *Dege Eco Village* na Miradi mengine iliyotekelezwa na Mashirika ya Umma kwa makubaliano ya (*Land for Equity*); na
- f) Kuishauri Serikali hatua za kuchukua ili kuhakikisha Mradi unakamilika na fedha za Umma zilizowekezwa zinaleta tija na ufanisi.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati katika jambo hili ni kuwa, kunahitajika uchambuzi wa kina na Taarifa za kutosha kuhusu utekelezaji wa Miradi ya *“Land for equity”* kama alivyoibua CAG ikizingatiwa hoja mahsusi ya ukaguzi Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) kwa Hesabu zilizokaguliwa za Serikali Kuu na Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2014 na Juni 30, 2015. 20

ilihusu suala la ardhi ambayo CAG anahitaji NSSF wajiridhishe iwapo Mbia mwenza anamiliki. Ni dhahiri kuna masuala bado yanahitaji majibu kabla ya kufikia uamuzi wa mwisho. Kamati itakuwa katika nafasi nzuri ya kulitolea Taarifa jambo hilo baada ya kukamilika kwa uchambuzi wa kitaalamu wa hoja husika ya ukaguzi utakaofanyiwa kazi na Kamati Ndogo baada ya Mkutano huu wa Bunge.

Mheshimiwa Spika, Hoja nyingine kuhusu Taarifa ya ukaguzi wa NSSF ilihusu utoaji wa Mikopo ya SACCOS kwa Wanachama wake. Dosari iliyoibuliwa na CAG ni kutorejeshwa kwa Mikopo kwa wakati na dosari katika utaratibu mzima wa utoaji wa Mikopo hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30,2015 NSSF ilitoa jumla ya Mikopo yenye thamani ya Shilingi 41,580,505,000 (*kwa mwaka wa fedha 2014 ilikuwa shilingi 25,581,201,000*) kwa SACCOS mbalimbali. Miongoni mwa dosari zilizobainika wakati wa utoaji wa Mikopo hiyo ni pamoja na utoaji wa Mikopo kwa SACCOS asilimia 50 zaidi ya thamani ya dhamana ya SACCOS na utoaji wa Mikopo bila ya kuchambua Taarifa za ukaguzi wa Hesabu za miaka mitatu (3) mfululizo za SACCOS husika kama inavyotakiwa. Aidha maelezo ya ⁵Mwenyekiti wa Bodi ya NSSF kwa Kamati yalifafanua kuwa uchunguzi wa awali umebaini kutokuwepo kwa baadhi ya SACCOS zilizopewa Mikopo hiyo.

Mheshimiwa Spika, Mfano wa SACCOS ambazo zilipata Mikopo zaidi ya shilingi bilioni 1 ni pamoja na Simika General traders, Uvikasa SACCOS, Bumbuli development SACCOS na RUMAKO agricultural.

⁵ Taarifa rasmi za Bunge (*Hansard*), Maelezo ya Mwenyekiti wa Bodi ya NSSF mbele ya Kamati tarehe 24 Oktoba, 2016. Dodoma

Mheshimiwa Spika, Kutokana na dosari hizo, mnamo tarehe 24 Oktoba, 2016 Kamati ilipokutana na Bodi na Menejimenti ya NSSF, ilifikia uamuzi wa kumuomba Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kufanya ukaguzi maalum wa utaratibu wa utoaji wa Mikopo hiyo. Aidha, Kamati iliazimia kuwa Kamati Ndogo ya PAC iliyoundwa kushughulikia suala la *Dege Eco Village* kutumia Taarifa ya ukaguzi maalum wa CAG kufanya uhakiki juu ya uwepo wa SACCOS husika na iwapo zilinufaika na mikopo hiyo.

2.2.5 Hasara ya shilingi 6,793,310,000 katika fungu 43 Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi kutokana na kuharibika mahindi yaliohifadhiwa tani 13,583

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi kupitia kwa Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya chakula (NFRA) ilipata hasara ya jumla ya shilingi 6,793,310,000 iliyotokana na kuharibika kwa tani za mahindi 13,583 zilizokuwa zimehifadhiwa na Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya chakula. Kati ya tani hizo (13,583) zilizoharibika, tani 13,290 ziliharibika katika Mikoa ya Dodoma, Arusha, Rukwa na Ruvuma.

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa ukaguzi uliofanywa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) na kwa kurejea majibu ya ⁶Afisa Masuuli wa fungu 43, sababu kubwa ya kuharibika kwa mahindi hayo ni utunzaji usiofaa uliotokana na Kutokuwepo kwa maghala ya kutosha ya kuhifadhia nafaka hali iliyosababisha mahindi kunyeshewa mvua na kuharibika kiasi ambacho hayawezi tena kutumika kwa ajili ya chakula.

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa maelezo ya Afisa Masuuli hasara hiyo pia ilitokea kutokana na uamuzi wa Serikali kuelekeza Wakulima kutouza mahindi Nje ya Nchi na badala yake kuyapeleka katika vituo vya NFRA ili yanunuliwe na Serikali wakati uwezo wa Serikali kununua na kuhifadhi ipasavyo mahindi na nafaka zilizozalishwa na Wakulima ulikuwa mdogo.

⁶ Taarifa rasmi za Bunge (*Hansard*), Kikao cha Kamati cha Tarehe 26/08/2016, Dodoma

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati ni kuwa, ni muhimu Serikali ifanye tathmini ya kina na kutumia Matokeo ya tathmini hiyo kuangalia upya katazo la kuzuia Wakulima kuuza mazao ya nafaka Nje ya Nchi ikiwa ni sambamba na Ujenzi wa maghala mapya ya kuhifadhia chakula ili kuepusha hasara kwa Serikali kama ilivyotokea lakini pia kuhakikisha Wakulima Watanzania wananufaika kwa shughuli za Kilimo.

2.2.6 Madeni ya Serikali katika Mifuko ya Hifadhi za Jamii

Mheshimiwa Spika, Nchi yetu ina Mifuko sita (6) ya Hifadhi ya Jamii ambayo ni Shirika la Taifa la Hifadhi ya Jamii (NSSF), Mfuko wa Pensheni wa Mashirika ya Umma (PPF), Mfuko wa Pensheni wa Watumishi wa Serikali (GEPF) na Mfuko wa Pensheni wa Watumishi wa Umma (PSPF). Mifuko mingine ni Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF) na Mfuko wa Pensheni wa Serikali za Mitaa (LAPF).

Mheshimiwa Spika, Mifuko hiyo ya Hifadhi ya Jamii imekuwa chini ya Uandalizi wa Benki Kuu ya Tanzania (BOT) na Mamlaka ya udhibiti wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii (SSRA) kwa kushirikiana na Wizara mama za Mifuko husika.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na utoaji wa huduma za Hifadhi ya Jamii, Mifuko ya Hifadhi ya Jamii imekuwa ikishiriki katika utoaji wa huduma mbalimbali za Kijamii kama Ujenzi wa Vyuo, Ujenzi wa Majengo ya Huduma za Afya, Uwekezaji kwenye Miradi mbalimbali ya Maendeleo na Uwekezaji kwenye dhamana za Serikali kama vile Hati fungani.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati katika Taarifa ya Udhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 umebaini kuwa Serikali na Taasisi zake zinadaiwa Jumla ya shilingi 1,546,650,400,000 na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii.

Mheshimiwa Spika, Mikopo hiyo yenye Jumla ya shilingi 1,546,650,400,000 inajumuisha deni halisi (*Principle*) shilingi 754,572,049,000, riba (*Interest*) shilingi 698,896,788,000 na tozo (*Penalty*) shilingi 93,181,563,000. Ukiondoa deni la Mfuko wa Pensheni la watumishi wa Serikali (GEPF) kwa Serikali, deni

la Mifuko mitano ya Hifadhi ya Jamii kwa Serikali ni kama inavyoonekana kwenye Jedwali lifuatalo: -

Jedwali Namba 3.

Hali ya Madeni ambayo Mifuko ya Hifadhi ya Jamii inadai Serikali kwa hadi tarehe 30 Juni, 2015

MFUKO	DENI HALISI	RIBA	ADHABU	JUMLA
LAPF	47,189,300,000	6,445,206,000	-	53,634,506,000
PSPF	97,670,000,000	162,380,000,000	88,350,460,000	348,400,460,000
PPF	21,986,441,000	48,836,953,000	-	70,823,394,000
NHIF	62,334,721,000	9,770,449,000	4,831,103	76,936,273,000
NSSF	525,391,587,000	471,461,180,000	-	996,855,767,000
Jumla	754,572,049,000	698,896,788,000	93,181,563,000	1,546,650,400,000
	0	0		0

Chanzo: Taarifa ya Mdhambi na Mkuuzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa Hesabu za Mashirika ya Umma kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015.

Mheshimiwa Spika, Kama inavyoonekana katika jedwali hapo juu, deni la Serikali kwa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii limekuwa likiongezeka hasa kutokana na riba na adhabu inayotozwa kwa sababu ya kuchelewa kurejesha Mikopo husika. Kamati ilifahamishwa kuwa Serikali imekuwa katika hatua za uhakiki wa deni hilo ili lianze kulipwa. Hata hivyo, mchakato huo umechukua muda mrefu na hivyo kuendelea kuwa na athari katika utekelezaji wa Mipango ya Mifuko ya Hifadhi ya Jamii.

Mheshimiwa Spika, Kuchelewa kwa namna yeyote kulipa madeni haya kwa wakati kunasababisha ongezeko la riba na tozo na hivyo kuongeza deni la

Serikali. Aidha, jambo hili linapunguza uwezo wa kifedha (*Liquidity*) wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii kulipa Pensheni na kutekeleza majukumu yake mengine kwa mujibu wa Sheria.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati kuhusu deni hilo ni kuwa, pamoja na jitihada zilizochukuliwa kwa muda mrefu kuhakiki madeni hayo ya Mifuko ya Hifadhi za Jamii, ni wajibu wa Serikali kuwa na Mpango maalum wa kulipa madeni hayo ili Mifuko hiyo iepuke athari ya kuwa na uwezekano wa kutolipa Mafao kwa sababu ya kutorejeshwa Mikopo (*Credit risk*).

2.2.7 Dosari katika Mfumo wa Udhubiti wa mapato ya Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA)

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua jitihada zinazofanywa na Serikali ya awamu ya tano katika kudhibiti mapato ya Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA) na kuimarisha ufanisi wa Mamlaka hiyo.

Mheshimiwa Spika, Jitihada zinazochukuliwa na Serikali zimekuja kwa muda mwafaka kwa sababu Taarifa ya Mdhubiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 imebainisha dosari kadhaa ambazo ziliisababishia Mamlaka hiyo kupoteza Mapato yake.

Mheshimiwa Spika, Kamati inalazimika kuzielezea changamoto zilizosababisha Mamlaka ya Bandari kupoteza mapato ili kuunga mkono jitihada za Serikali katika kuongeza mapato ya Nchi na pia kuitaka kuendelea kuimarisha usimamizi wa Mamlaka ya Bandari ipasavyo. Kwa mwaka tunaoutolea Taarifa, dosari zifuatazo zilijitokeza katika udhubiti na usimamizi wa mapato katika Mamlaka ya Bandari Tanzania: -

- a) Mapungufu katika Mfumo wa COBOL unaotumiwa na Mamlaka ya Bandari ambao ulikuwa na changamoto za kuwasiliana na Mifumo tanzu kama vile *Harbor View Plus (HVP)*, *Cargo Management System (CMS)* na *Tanzania Customs Intergrated System (TANCIS)* unaomilikiwa na

Mamlaka ya mapato Tanzania (TRA) hivyo kutoa mianya ya upotevu wa mapato;

- b) Taarifa ya ukaguzi ilibaini uwepo wa Meli tatu (3) ambazo Taarifa za mapato yake hazikuonekana katika Mfumo hivyo kuwepo uwezekano wa Meli hizo kuondoka bila kulipa mapato ya Mamlaka;
- c) Ilibainika kuwa mapato ya Meli nne (4) yaliandikwa katika vitabu vya Hesabu za Mamlaka miezi kumi na nane (18) baada ya Meli husika kuondoka. Tafsiri ya kawaida kwa jambo hili ni kuwa sio rahisi kuwa na uhakika iwapo mapato stahiki yalikusanywa kwa Meli hizo;
- d) Uwepo wa Meli ambazo zimesajiliwa kwa hadhi za kidiplomasia (*Diplomatic status*) ambazo kwa mujibu wa Sheria hazilipi kodi. Lakini katika ukaguzi ilibainika uwepo wa Meli nne (4) ambazo hazikuwa na Nyaraka za uthibitisho kuwa Meli hizo zina hadhi ya kidiplomasia hivyo kuna uwezekano mapato ya Serikali haya kukusanywa katika Meli hizo; na
- e) Jambo lingine ni Mamlaka ya Bandari kushindwa kupata moja kwa moja na kuhakiki Taarifa ya Meli na mizigo inayohudumiwa na Kitengo cha Kuhudumia Makontena cha TICTS hivyo kutokuwa na uhakika wa Taarifa za fedha wanazolipwa na TICTS iwapo zinaendana na uhalisia wa Meli zilizohudumiwa na Kitengo hicho.

Mheshimiwa Spika, Ni kutokana na hoja za ukaguzi tajwa hapo juu ilikuwa vigumu kwa Mkaguzi kuthibitisha kiasi halisi cha fedha kilichotakiwa kukusanywa na Mamlaka ya Bandari hivyo kuwepo viashiria vya upotevu wa mapato.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati katika jambo hili, ni kuongeza mapato ya Serikali kwa kuimarisha Mifumo ya udhibiti wa ndani ya Bandari na kuunga mkono jitihada za Serikali zinazoendelea kuboresha shughuli za Bandari.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande mwingine, katika Mamlaka ya Bandari Tanzania (TPA), Kamati iliweza kubaini pia uwepo wa Akaunti ya muda maalum (*Fixed deposit*) ya shilingi bilioni 440 iliyokuwa imewekwa katika mabanki manne tofauti. Hata hivyo, kulijitokeza mkanganyiko wa riba iliyotumika katika ufunguzi wa Akaunti hizo.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na hali hiyo Kamati iliazimia na kumuomba Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kufanya ukaguzi maalum (*Special audit*) wa miamala ya Akaunti hiyo ili kuweza kubaini riba iliyotozwa na faida iliyopatikana kutokana na Uwekezaji huo.

2.2.8 Uchambuzi wa Ripoti ya CAG kuhusiana na ukaguzi kwenye manunuzi ya Umma katika mwaka wa fedha 2015

Mheshimiwa Spika, Katika utekelezaji wa Sheria ya Manunuzi ya Umma ya mwaka 2011, Mamlaka ya udhibiti wa Manunuzi ya Umma (PPRA) hufanya ukaguzi ni kwa kiasi gani Taasisi za Umma zinakuwa zimengatia Sheria ya Manunuzi ya Umma katika utekelezaji wa majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, Kwa kawaida ukaguzi unaofanywa na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG), hujikita zaidi katika Taarifa za Hesabu na pia CAG katika Taarifa zake huweka aya maalum ya kuongelea masuala ya Manunuzi ya Umma kwa muhtasari.

Mheshimiwa Spika, Kamati imekuwa ikichambua Taarifa za ukaguzi za PPRA sambamba na Taarifa ya Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwa sababu zote zimelenga kuibua hoja za matumizi ya fedha za Umma. Uchambuzi wa Kamati katika Taarifa ya CAG pamoja na sehemu ya Taarifa ya PPRA kuhusu manunuzi ya Umma umebaini yafuatayo: -

a) Kutozingatiwa kwa Mpango wa mwaka wa Manunuzi (*Annual Procurement Plan*)

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 48(3) cha Sheria ya Manunuzi ya Umma ya mwaka 2011 kinamtaka Mkaguzi wa kila Wizara, Idara, Wakala au

Shirika la Umma kutoa maoni iwapo Taasisi husika umezingatia Sheria ya Manunuzi katika utekelezaji wa majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati katika Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, ulibaini kuwa jumla ya Taasisi Saba (7) za Serikali zilikiuka Sheria ya Manunuzi ya Umma kwa kufanya manunuzi yenye thamani ya shilingi 8,462,110,917 kinyume na Mpango wa mwaka wa Manunuzi (*Annual Procurement Plan*) jambo ambalo linakiuka masharti ya Kifungu 49(2)(3) cha Sheria ya Manunuzi ya Umma ya mwaka 2011.

Taasisi hizo za Umma zilizohusika na ukiukwaji wa Sheria ya Manunuzi ya Umma na Kiwango cha fedha kilichohusika ni kama ifuatavyo katika Jedwali la uchambuzi: -

Jedwali Namba 4.

Baadhi ya Taasisi ambazo zilikiuka Sheria ya Manunuzi ya Umma

TAASISI	MAELEZO	KIASI (TZS)
Idara ya Magereza (fungu 29)	Manunuzi kufanyika Nje ya Mpango wa Manunuzi	911,906,006
Sekretarieti ya Mkoa wa Dodoma (fungu 72)	Shughuli za Mkataba kutoingizwa kwenye Mpango wa manunuzi	45,538,560
Sekretarieti ya Mkoa wa Iringa (fungu 73)	Gharama za Mkataba zilizoingiwa zaidi ya zilizoonyeshwa kwenye Mpango wa Manunuzi	9,215,700
Idara ya Mhasibu	Manunuzi kufanyika Nje ya Mpango	827,043,110,917

TAASISI	MAELEZO	KIASI (TZS)
Mkuu wa Serikali (fungu 23)	wa Manunuzi	
Ofisi ya Waziri Mkuu, TAMISEMI (fungu 56)	Manunuzi yasiyozingatia taratibu	1,995,557,870
Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Kimataifa (fungu 34)	Manunuzi kufanyika kuzidi Gharama za kwenye Mpango wa Manunuzi	4,617,947,311
Sekretarieti ya Mkoa wa Mwanza (fungu 81)	Kuingia Mkataba bila ya kuwa na fedha za kugharimia Mkataba	54,902,400
JUMLA		8,462,110,917

Chanzo: Taarifa mahsusi za ukaguzi wa Mafungu husika kwa mwaka wa fedha 2014/2015.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati kwa kuzingatia rejea ya jedwali hapo juu ni kuwa hali ya Uzingatiaji wa Sheria ya Manunuzi kwa mwaka 2014/2015 ilipungua ikilinganishwa na mwaka wa fedha 2013/2014. Kwa mwaka wa fedha 2013/2014, Taasisi nne (4) ndio hazikuzingatia Mpango wa mwaka wa Manunuzi ukilinganisha na Taasisi Saba (7) katika mwaka huu wa fedha tunaoutolea Taarifa. Ongezeko hilo la Kutozingatiwa Sheria (*Non compliance*) ni kiasi cha asilimia 75 kwa mwaka mmoja wa fedha.

b) Manunuzi kufanyika bila ushindani

Mheshimiwa Spika, Kifungu 163 na Kifungu 164 cha Kanuni za manunuzi ya Umma za mwaka 2013 kinaelekeza kuwa Taasisi za Ununuzi (*Procuring entity*) lazima zipate maoteo ya gharama za huduma au zabuni (*Quotation*) kutoka kwa angalau Wazabuni watatu (3) lengo likiwa ni kuangalia bei nafuu ya huduma tarajiwa bila ya kuathiri ubora wa huduma.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa jumla ya Taasisi tisa (9) za Umma zilifanya manunuzi ya Jumla ya shilingi 27,121,224,071 bila ya kuzingatia Kifungu 163 na 164 cha Kanuni za Manunuzi ya Umma. Sababu zilizotolewa na Taasisi hizo zilikuwa hazijitoshelezi ili kufunga hoja husika. Taasisi hizo ni kama inavyoonekana katika Jedwali lifuatalo: -

Jedwali Namba 5.

Taasisi za Umma ambazo zilifanya Manunuzi bila ushindani

TAASISI	MAELEZO	KIASI (TZS)
Sekretarieti ya Mkoa wa Ruvuma (fungu 82)	Manunuzi kufanyika toka kwa Mzabuni mmoja (<i>Single source</i>) bila maelezo ya kutosha ya uamuzi huo	53,309,600
Sekretarieti ya Mkoa wa Tanga (fungu 86)	Ukiukwaji wa Gharama za maoteo ya Zabuni	23,997,265
Jeshi la Kujenga Taifa (fungu 39)	Mkataba wenye utata wa kutoa huduma za chakula katika Kambi ya Rwamkoma	150,630,000
Jeshi la Polisi (fungu 28)	Manunuzi kufanyika toka kwa Mzabuni mmoja (<i>Single source</i>)	1,517,600,000

TAASISI	MAELEZO	KIASI (TZS)
	bila maelezo ya kutosha ya uamuzi huo	
Ofisi ya Waziri Mkuu, TAMISEMI (fungu 56)	Manunuzi kufanyika bila kutangaza Zabuni	372,960,000
Jeshi la Wananchi (fungu 38)	Manunuzi bila ushindani	14,706,603,298
Sekretarieti ya Mkoa wa Lindi (fungu 76)	Manunuzi bila ushindani	2,904,200
Wizara ya Katiba na Sheria (fungu 41)	Uchapishaji wa Vitabu vya Katiba bila kufuata Sheria	6,000,000,000
JUMLA		22,834,004,363

Chanzo: Taarifa mahsusi za ukaguzi wa Mafungu husika kwa mwaka wa fedha 2014/2015.

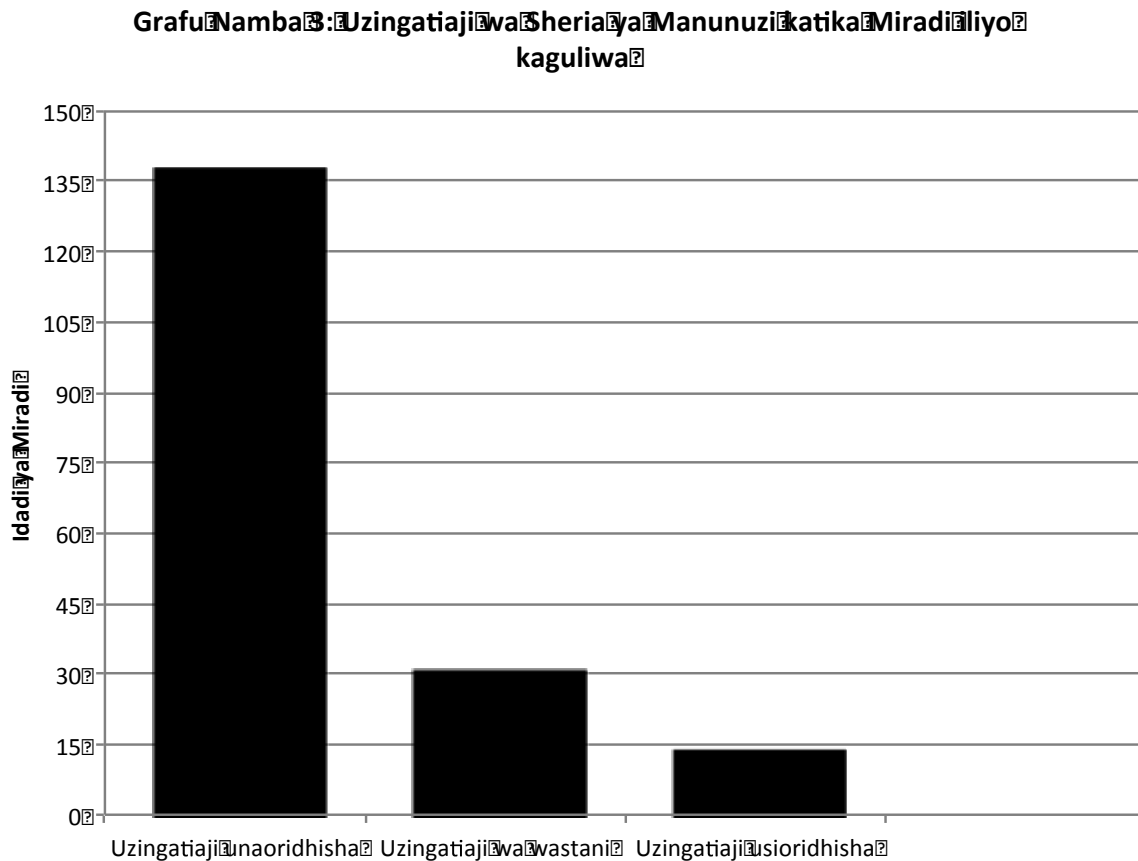
Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati ni kuwa Kufanya manunuzi bila kushindanisha Watoa huduma na Zabuni kunaweza kuisababishia Serikali kutopata thamani halisi ya fedha (*Value for money*) zilizotumika.

c) Manunuzi kufanyika bila kuwa na thamani halisi ya fedha (*Value for money*)

Mheshimiwa Spika, Vigezo vitano vilitumika ili kuchagua Miradi ya kufanyia ukaguzi ili kubaini iwapo thamani halisi ya fedha imepatikana katika Miradi hiyo. Vigezo hivyo ni pamoja na uandaaji, usanifu, uhifadhi wa nyaraka, mchakato wa manunuzi, usimamizi wa kazi za Ujenzi, ubora na ukubwa kazi zilizotekelezwa na ufungaji wa Miradi.

Mheshimiwa Spika, Matokeo ya uhakiki yamebaini kuwa Miradi 139 kati ya 186 ilipata alama ya kuridhisha, 32 ilipata alama za Wastani na

Mikataba 15 ilipata Wastani usioridhisha (chini ya asilimia 50) ikiwa na maana kuwa malengo ya Miradi yanaweza yasifikiwe na kuna uwezekano wa kutopata thamani halisi ya fedha zilizotumika. Uzingatiaji wa Sheria ya Manunuzi kwa Taasisi zilizokaguliwa na PPRA, umefafanuliwa katika grafu hapa chini: -



Mheshimiwa Spika, Grafu hapo juu inafafanua hali ya zingatiaji wa Sheria ya Manunuzi na Kanuni zake kwa Miradi iliyokaguliwa. Hali ya uzingatiaji inaridhisha kwa wastani hivyo kunahitajika juhudi za kuendelea kuwataka Maafisa Masuuli kuhakikisha wanazingatia Sheria husika na hatua kuchukuliwa kwa wale wanaoshindwa kuzingatia Sheria hiyo.

d) Malipo yenye utata kwa huduma ambazo baadhi hazikupokelewa na nyingine hazikufuata utaratibu

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi wa manunuzi ya Umma pia ulibaini malipo ya shilingi 3,253,650,189 yenye utata yaliyofanywa na Taasisi nne (4) ambapo Watoa huduma walilipwa kwa kazi ambazo hazikufanyika (*Non existence and shoddy works*). Taasisi hizo na kiasi cha fedha kilichohusika ni kama inavyoonekana kwenye Jedwali hapa chini: -

Jedwali Namba 6.

Taasisi zilizolipia huduma ambazo hazikufuata utaratibu na nyingine hazikupokelewa

TAASISI	MAELEZO	KIASI (TZS)
Sekretarieti ya Mkoa wa Kagera (fungu 87)	Ununuzi wa gari ambalo halikupokelewa	88,928,632
Sekretarieti ya Mkoa wa Arusha (fungu 70)	Malipo ya kusimika mtandao wa internet (LAN) ambao haukufungwa	5,280,000
Wizara ya Mifugo na Uvuvi (fungu 99)	Manunuzi ya magari na pikipiki ambazo hazikupokelwa	302,670,681
JUMLA		396,879,313

Chanzo: Taarifa za ukaguzi za Mafungu husika kwa mwaka wa fedha 2014/2015.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatoa pongezi za dhati kwa Mamlaka ya udhibiti wa Manunuzi ya Umma (PPRA) ambayo ilitimiza wajibu wake ipasavyo kwa kuingilia kati na kuelekeza michakato ya zabuni mbalimbali kurudiwa upya baada ya kujiridhisha kuwa Serikali isingepata thamani ya fedha. Hivyo ni muhimu Taarifa za PPRA kama sehemu ya Taarifa ya CAG zikazingatiwa kwa kina na Serikali kwa kutekeleza Mapendekezo yanayokuwa yametolewa.

2.2.9 Utekelezaji wa Maelekezo ya Bunge kuhusu Ufungaji wa Vifaa vya AFIS yaliyotolewa katika Mkutano wa tatu wa Bunge

Mheshimiwa Spika, Mnamo tarehe 23 Aprili, 2016 Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) iliomba kuunda Kamati Ndogo kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (18) kwa lengo la kufuatilia utekelezaji wa Agizo la Kamati ya PAC (katika Bunge la 10) kwa Jeshi la Polisi lililotolewa tarehe 23 Oktoba, 2014 kuhusu utekelezaji wa Mradi wa Kielektroniki wa Utambuzi wa Alama za Vidole (*Automated Fingerprints Identification System*).

Mheshimiwa Spika, Agizo hilo lilijengwa katika Msingi wa hoja za ukaguzi wa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali katika **fungu 28 - Jeshi la Polisi** kwa mwaka wa fedha 2012/2013. Kilichohojiwa katika Agizo hilo ni kutokukamilika na kutofanya kazi ipasavyo kwa Mradi wa utambuzi wa alama za vidole (AFIS).

Mheshimiwa Spika, Kazi hiyo ilitokana na Mkataba uliokuwa umeingiwa kati ya Jeshi la Polisi (Mnunuzi) na Kampuni ya *Lugumi Enterprises Limited* (Mzabuni). Agizo la Bunge lilimtaka Afisa Masuuli wa Jeshi la Polisi kuhakikisha kwamba Mfumo wa AFIS unafanya kazi katika kipindi cha miezi sita kwa kusema yafuatayo: -

Nanukuu:

“Afisa Masuuli aliagizwa kuhakikisha kuwa mtambo wa AFIS (Automated Fingerprints Identification System) unafanya kazi ndani ya miezi sita”. **Mwisho wa kunukuu.**

Mheshimiwa Spika, Katika Kikao cha Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) cha tarehe 5 Aprili, 2016, kilichojadili Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za fungu 28- Jeshi la Polisi kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2014, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali aliripoti tena utekelezaji wa Agizo husika kwa Kamati. Maoni ya CAG yalionyesha kuwa, Mfumo wa AFIS unafanya kazi katika vituo 14 kati ya vituo mia moja na nane (108). Kwa maana hii, Agizo la Kamati halikuwa limetekelezwa kikamilifu.

Mheshimiwa Spika, Kutokana na hali hiyo, Kamati ilimtaka Afisa Masuuli wa fungu 28 ambaye ni Katibu Mkuu wa Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi kuleta kwa Kamati Taarifa ya utekelezaji wa Mradi wa AFIS. Taarifa iliwasilishwa tarehe 18 Aprili, 2016 ambapo ilibainika kuwa vifaa vya Mfumo wa AFIS vimefungwa katika vituo mia moja na hamsini na tatu (153) pamoja na Makao Makuu ya Polisi.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hiyo ilionyesha utofauti wa takwimu ikilinganishwa na Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali. Hivyo, Kamati iliazimia kumwomba Mheshimiwa Spika idhini ya kufanya Uhakiki wa Vifaa vya AFIS kama vipo katika vituo vya Polisi vilivyotajwa na Afisa Masuuli. Vilevile, Kamati ilitaka kujiridhisha kuhusu sababu za kuchelewa kutekelezwa kwa Mradi husika.

Mheshimiwa Spika alielekeza kuundwa kwa Kamati Ndogo kwa Mujibu wa Kanuni ya 117 (18) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016 ili iweze kufanya uhakiki kwa mujibu wa hoja ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali. Hivyo Kamati Ndogo ilipewa hadidu ya rejea moja kama ifuatavyo;

“Kamati ifanye uhakiki iwapo vifaa vilinunuliwa na kufungwa”

Mheshimiwa Spika, Kamati Ndogo ilioundwa ilizingatia hadidu hiyo ya rejea katika kukamilisha kazi ya uhakiki na kuwasilisha Taarifa yake PAC. Aidha, PAC iliipitia Taarifa hiyo kwa lengo la kufanikisha majukumu yake na kuikabidhi kwa Spika kama ilivyotakiwa.

Mheshimiwa Spika, Taarifa hiyo ilipokelewa na maudhui yake kuzingatiwa. Kwa mujibu wa Taarifa hiyo, Matokeo ya uhakiki yalithibitisha kwamba vifaa vipo ukiacha kasoro zilizojitokeza. Hivyo basi, Kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (17) ya Kanuni za Bunge, Taarifa ya Kamati ya PAC ilikabidhiwa Serikalini kwa utekelezaji. Aidha, pamoja na Taarifa hiyo Maagizo yafuatayo yalitolewa: -

- a) Serikali ihakikishe Mfumo huu unafanya kazi ndani ya miezi mitatu kuanzia ⁷leo ili kuboresha uwezo wa Jeshi la Polisi kuwa na utambuzi wa haraka wa wahusika wa matukio ya kihalifu katika vituo vyote Nchini; na
- b) Masuala yote yaliyobainika kuwa na dosari za kiutendaji yapatiwe ufumbuzi wa haraka.

Aidha, PAC ilielekezwa kuhakiki utekelezaji wa Maagizo, na kutoa Taarifa ya utekelezaji wake Bungeni wakati ikiwasilisha Taarifa yake ya mwaka.

Mheshimiwa Spika, Tarehe 28 Oktoba, 2016 Afisa Masuuli wa fungu 28, Jeshi la Polisi aliwasilisha Taarifa ya utekelezaji wa Agizo la Bunge. Baada ya kupokea Taarifa hiyo, Kamati ilichambua utekelezaji kwa kila Agizo lililotolewa na kubaini yafuatayo: -

⁷ Agizo lilitolewa mnamo tarehe 30 Juni, 2016 katika Mkutano wa tatu wa Bunge

i. Agizo La Kwanza

Kuhakikisha Mfumo unafanya kazi ndani ya miezi mitatu

Mheshimiwa Spika, Afisa Masuuli wa fungu 28 aliifahamisha Kamati kuwa, Baada ya kurekebisha kasoro zilizokuwa katika vituo mbalimbali na Kampuni ya Lugumi kukamilisha kufunga vifaa katika vituo ambavyo awali vilikuwa havijafungwa Mfumo ulianza kufanya kazi kwa vituo kuchukua, kuhifadhi na kutuma alama za vidole Makao Makuu ya Polisi. Hadi kufikia tarehe 21 Oktoba, 2016 vituo vyote 150 vina uwezo wa kuchukua na kuhifadhi alama za vidole. Kuhusu kutuma alama za vidole (kazi ya tatu) jumla ya vituo 83 kati ya vituo 150 (asilimia 55.33) vinaweza kutuma alama za vidole kama ifuatavyo: -

- (a) Vituo 17 vinatuma kwa kutumia Mkongo wa Taifa (TTCL).
- (b) Vituo 66 vinatuma kwa kutumia modem.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Afisa Masuuli imebainisha kuwa, Vituo 67, pamoja na kwamba vina modem havijaweza kutuma kwa sababu zilizo nje ya uwezo wa Taasisi ambazo ni Ukosefu wa 3G network katika baadhi ya maeneo, kusitishwa kwa huduma za ADSL (*Asymmetric Digital Subscriber Line*) katika baadhi ya maeneo na Kumalizika kwa muda wa leseni za kuwezesha utendaji wa Mfumo wa AFIS.

Mheshimiwa Spika, Kwa upande wa, Expert Work station (EWS) katika Ofisi za Wakuu wa Upelelezi wa Mikoa 32 hazijaanza kufanya kazi kwa sababu mafunzo ya Expert Work station Training course kwa wataalamu wa kuziendesha bado hayajatolewa.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya utekelezaji inafafanua kuwa, Wataalamu 52 waliofundishwa (Expert Work station - Coding) na *Lugumi Enterprise* hapo awali ni wale ambao wanafanya kazi ya kujenga kanzi data (*database*) Makao Makuu ya Polisi. Wanabadilisha alama za vidole kutoka

kwenye makaratasi (*hard copy*) na kuzifanya kuwa katika Mfumo wa Kielektroniki (*Electronic fingerprint*).

ii. Agizo La Pili

Kufunga vifaa vya EWS katika Mikoa saba (7) na kufunga vifaa vya BWS katika vituo 28 ambavyo havijafungwa vifaa

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifahamishwa kuwa kati ya tarehe 14 Agosti hadi 19 Septemba, 2016 wataalamu wa Jeshi la Polisi na *Lugumi Enterprise Ltd* walitembelea Mikoa 32 ya kipolisi na kuhakikisha kuwa vifaa vya Expert Work Station (EWS) vimefungwa katika Ofisi zote 32 za Wakuu wa Upelelezi wa Mikoa (RCO) na vifaa vya Booking Work Station (BWS) vimefungwa katika vituo vyote 150.

iii. Agizo La Tatu

Kufanya matengenezo ya vifaa vyote vilivyoharibika kabla ya kufanya kazi

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Afisa Masuuli wa fungu 28, imefafanua kuwa, Jeshi la Polisi na Kampuni ya Lugumi walipita kukagua na kutengeneza vifaa katika sehemu mbalimbali.

iv. Agizo La Nne

Kuviunganisha vituo vyote vya Polisi kwenye Mkongo wa Taifa

Mheshimiwa Spika, Jeshi la Polisi lina jumla ya vituo 417 hapa Nchini. Kati ya hivyo, vituo 150 ndivyo vyenye vifaa vya AFIS. Aidha, Taarifa ya utekelezaji imebainisha kuwa kuna Ofisi 32 za RCO zenye vifaa vya AFIS. Uunganishaji wa vituo na Ofisi za RCO zenye vifaa vya AFIS ni kama ifuatavyo umefanyika Ofisi ya Makao Makuu Ofisi za RCO 7 zilizokuwa zimebaki na Vituo 17 ambavyo vilikuwa havijaunganishwa na Mkongo wa Taifa na vinapata huduma ya mtandao wa internet ya uhakika.

Mheshimiwa Spika, Ofisi za RCO 7 zilizokuwa ambazo hazikuwa na huduma ya AFIS na Vituo 10 vimeunganishwa na Mkongo wa Taifa lakini havina huduma ya internet kwa sababu TTCL wanalidai Jeshi la Polisi jumla ya shilingi bilioni 2.1.

v. **Agizo La Tano**

Kuendesha mafunzo ya uendeshaji wa Mfumo wa AFIS kwa Askari watakaohusika na vifaa hivi katika vituo vyote vya Polisi Nchini.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya utekelezaji katika Agizo la utoaji wa mafunzo kwa Askari imebainisha kuwa, mafunzo ya uendeshaji wa Mfumo wa AFIS yamefanyika katika Chuo cha Taaluma ya Polisi Dar es Salaam na Mikoani kati ya mwezi Julai hadi Septemba, 2016. Jumla ya Askari 388 kati ya 466 wamepatiwa Mafunzo. Askari waliobakia watapata mafunzo mwezi Disemba, 2016.

vi. **Agizo La Sita**

Kuviingiza vifaa vya Mfumo wa AFIS katika Daftari la Mali za Jeshi la Polisi katika vituo vyote vya Polisi Wilayani.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Afisa Masuuli kwa Kamati ilifafanua kuwa vifaa vya Mfumo wa AFIS vimeingizwa katika Daftari la Mali za Jeshi la Polisi katika vituo vyote vya Polisi Wilayani. Zoezi hilo lilikamilika tarehe 05 Septemba, 2016.

vii. Agizo La Saba

Kuhakikisha kunakuwepo na Jenereta la dharula katika Makao Makuu ya Polisi ili Seva kuu ya Mfumo wa AFIS inafanya kazi zake ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya utekelezaji kuhusu Mfumo wa AFIS imetanabaisha kuwa Jenereta la dharula lipo na linafanya kazi.

viii. Agizo La Nane

Kukarabati vyumba vyote vinavyotakiwa kutumika kwa ajili ya vifaa vya AFIS.

Mheshimiwa Spika, Katika kutekeleza Agizo hili Jeshi la Polisi limeweza Kukarabati vyumba 27. Kwa vyumba ambavyo havijafanyiwa ukarabati utekelezaji wake utafanyika kwa kadri wanavyoendelea kupata mgao wa fedha toka Hazina. Kamati ilifahamishwa kuwa kunahitajika zaidi ya shilingi bilioni moja ili kukamilisha ukarabati wa vyumba husika.

ix. Agizo La Tisa

Kuchukua hatua kali kwa wasimamizi na watekelezaji wa Mradi wa AFIS watakaobainika kushiriki kwa uzembe au kwa kutowajibika vilivyo hivyo kuchelewesha Mfumo wa AFIS kufanya kazi zake ilivyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati imefahamishwa kuwa, hadi hivi sasa kumekuwepo na hatua mbalimbali za kuchunguza utekelezaji wa Mradi huu wa AFIS. Uchunguzi huo ni ule uliofanywa na PPRA na ule unaoendelea kufanywa na TAKUKURU. Hatua dhidi ya wahusika zitachukuliwa baada ya uchunguzi huo kukamilika.

Maoni ya Kamati Kuhusu utekelezaji wa maelekezo ya Bunge kuhusu ufungaji wa Vifaa vya AFIS yaliyotolewa katika Mkutano wa tatu wa Bunge.

Mheshimiwa Spika, Baada ya kupokea Taarifa husika ya utekelezaji kutoka kwa Afisa Masuuli wa fungu 28, Kamati ina maoni na msimamo ufuatao: -

- (a) Kamati haikupata fursa ya kwenda kufanya uhakiki wa utekelezaji wa Maagizo ya Bunge kwenye eneo la iwapo Vifaa vinafanya kazi kwa kuwa Taarifa ya utekelezaji ya Afisa Masuuli kuhusu Agizo la Bunge iliifikia Kamati tarehe 28 Oktoba, 2016 siku ambayo Kamati ilikuwa inakamilisha shughuli zake; na
- (b) Kwa kuzingatia masharti ya Kifungu cha 16 cha Nyongeza ya nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Januari, 2016 kinachobainisha kuwa msingi wa shughuli za Kamati ya PAC itakuwa ni Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali. Hivyo, Kamati itafanya uhakiki wa Agizo la Bunge kwa kushirikiana na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali anayekagua fungu 28 katika shughuli zijazo za Kamati zitakazohusu Hesabu za mwaka 2015/2016 kwa kuwa hoja husika haijafungwa.

2.2.10 Changamoto za uwekezaji unaolikabili Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC)

Mheshimiwa Spika, Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC), Kwa kuzingatia malengo ya awali ya Uanzishwaji wake linaweza kuwa injini muhimu katika kuijenga Tanzania kuwa Taifa lenye Viwanda na kuifanya kuwa Nchi yenye Uchumi wa kati hivi karibuni kwa kuishirikisha Sekta binafsi katika Miradi ya pamoja (*Private Public Partnership*). NDC ilianzishwa mnamo mwaka 1962 ikiwa na ⁸malengo makubwa ya kuchochea ukuaji wa Uchumi katika Sekta zote na

⁸ An Act Of Parliament (1962) established Tanganyika Development Corporation (TDC)

majukumu hayo yamekuwa yakihuishwa mara kwa mara kuendana na mahitaji ya Nchi na Mabadiliko ya kisiasa na kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo Taarifa ya ukaguzi wa Hesabu za NDC kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 imebainisha hoja nyingi ambazo zinaifanya NDC kutotimiza wajibu wake ipasavyo hasa katika kuendeleza Uwekezaji katika Viwanda mama ambavyo vingeweza kuchochea ukuaji wa Uchumi kupitia utoaji wa ajira na kuongeza pato la Taifa.

Mheshimiwa Spika, Hoja za ukaguzi ambazo ndio changamoto zinazoikabili NDC hivyo kukwamisha shughuli zake ni kama ifuatavyo: -

a) Upembuzi yakinifu wa Miradi kufanywa na Wabia wenza wa NDC badala ya NDC wenyewe

Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali amebaini kuwa upembuzi yakinifu (*Techno-economic feasibility studies*) wa Miradi mikubwa minne (4) kati ya mitano (5) ambayo ilitakiwa kutekelezwa na NDC ulifanywa na Kampuni tanzu za NDC na sio NDC wenyewe hivyo NDC kutokuwa na Taarifa za kina kuhusu usahihi wa gharama za utekelezaji wa Miradi husika.

Kamati imebaini kuwa inakuwa vigumu sana kwa NDC kutekeleza Miradi hiyo kwa sababu ya kutokuwa na Mfumo bora wa kusimamia na kutathmini (*Monitoring and evaluation*) usahihi wa gharama zinazokuwa zimetumiwa na Wabia wao wakati wa kufanya upembuzi yakinifu na gharama za kuendesha Mradi jambo ambalo limesababisha Miradi hiyo kutotekelezwa kwa wakati. Jambo hili ni kinyume na Kanuni ya 46(2) ya PPP za mwaka 2011 kama inavyonukuliwa hapa chini:

-

“... The Contracting authority shall, in collaboration with the private party, prepare a monitoring and evaluation framework which shall be comprised of a

Project Management Plan, Performance criteria, external audit and reporting requirements...”

Mfano wa Miradi ambayo imekwama kutekelezwa kwa sababu ya changamoto za Upembuzi yakinifu unaofaa katika kuangalia gharama za Miradi na ugharamiaji wake ni pamoja na Mradi wa makaa ya mawe na chuma, Mchuchuma - Liganga, Mradi wa makaa ya Mawe Kusini - Ngaka, Mradi wa Makaa Maganga Matitu na Mradi wa uzalishaji wa Mawese kwa njia ya kisasa.

b) Changamoto za Bajeti zinazoikabili NDC

Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa kwa kipindi cha miaka minne (4) ya fedha iliyopita (2011- 2015) NDC imeendelea kukabiliwa na changamoto kubwa ya kifedha hivyo kushindwa kutekeleza majukumu yake. Hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2015 NDC ilikuwa na limbikizo la ufinyu wa Bajeti (*Budget deficit*) uliofikia Shilingi bilioni 109.5 Hali ya kibajeti ya NDC ni kama inavyoonekana katika Jedwali lifuatalo: -

Jedwali Namba 7.

Mwenendo wa Kibajeti wa NDC 2011 - 2015

MWAKA	BAJETI ILIYOTAKIWA	BAJETI ILIYOIDHINISHWA	BAJETI ILIYOTOLEWA	UPUNGUFU WA BAJETI
2011/12	33,758,000,000	7,063,835,401	2,900,000,000	30,858,000,000
2012/13	28,967,000,000	7,960,000,000	6,738,373,750	22,228,626,250
2013/14	49,141,800,000	19,900,000,000	13,128,180,000	36,013,620,000
2014/15	24,253,000,000	8,896,000,000	3,890,000,000	20,363,000,000
Jumla				109,463,246,250

Chanzo: Uchambuzi wa Kamati kwenye Taarifa ya CAG kuhusu ukaguzi wa NDC.

Kama ilivyofafanuliwa katika jedwali hapo juu, Bajeti inayoidhinishwa na ile inayotolewa hazilingani. Ni kwa msingi huo wa ufinyu wa Bajeti, Kamati imebaini kuwa katika Miradi mingi iliyopangwa kutekelezwa kwa ubia, Serikali kupitia NDC anachangia mtaji kupitia kutoa rasilimali zilizopo kwa ajili ya uchimbaji mathalani Makaa ya mawe na sio fedha za Uwekezaji. Ukosefu wa fedha za Uwekezaji unasababisha NDC katika maeneo mengi ya Miradi kuwa mmiliki wa hisa chache (*Minority shareholder*) jambo ambalo linaweza kuwa na athari hapo baadae katika umiliki na ugawanaji wa mapato ya Miradi husika.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati ni kuwa, NDC ikiwezesha ipasavyo katika Uwekezaji wa Viwanda na kuwa na Menejimenti yenye ubunifu wa kutosha itasaidia kuinua Uchumi, ni suala la muhimu kwa Serikali kuangalia upya utendaji na Uwekezaji wa NDC (*Financing investment*).

c) Uwepo wa Miradi ya muda mrefu ambayo hadi sasa haijaanza kutekelezwa

Katika uchambuzi wa Taarifa ya Hesabu za NDC, Kamati imeweza kubaini uwepo wa Miradi mingi ambayo hadi sasa haijaanza kutekelezwa kutokana na sababu mbalimbali ikiwa ni pamoja na ucheleweshaji wa maamuzi toka Serikalini, Kutelekezwa kwa mashamba ya mpira, kutokuwepo kwa mtaji na mashauriano yanayochukua muda mrefu kukamilika kati ya Shirika na Wabia wenza wa kwenye Miradi.

Kutokuanza utekelezaji wa Miradi hiyo kwa wakati kunaiingizia Serikali hasara ya kuendelea kulipa gharama za uendeshaji wa Shirika bila kuwa na Ufanisi. Mfano wa Miradi ambayo haijaanza kutekelezwa na NDC na ni ya muda mrefu ni kama ifuatavyo: -

- i. Mradi wa Kiwanda cha Matairi cha General Tyre, Arusha ambao hadi sasa zimetumika shilingi 380,666,820 kwa ukarabati wa majengo na shilingi 662,936,482 kwa ajili ya vifaa vya Umeme;
- ii. Mashamba ya mpira ya Kalunga, Morogoro na shamba la mpira la Kihuhwi lililopo Muheza;
- iii. Mradi wa uzalishaji wa mawese (*Intergrated Oil Palm Project*);
- iv. Mradi wa utengenezaji wa Kiwanda cha kutengeneza dawa na viatilifu vya kuzuia Malaria, Kibaha;
- v. Kilimanjaro Tools Company (KMTC), kwa mwaka husika wa fedha shilingi 187,544,480 zilitumika kwa ukarabati ila Kiwanda hakijaanza kupata faida;
- vi. Mradi wa Mchuchuma na Liganga, Ludewa; na
- vii. Mradi wa Makaa ya Mawe Ngaka, Mbinga.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati ni kuwa, ni Muhimu Miradi hiyo ikaanza kutekelezwa kwa kasi kama ilivyopendekezwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, ili fedha za Umma zilizowekezwa katika NDC ziwe na thamani halisi ya matumizi yanayofaa ya fedha za Umma (*Value for money*).

2.2.11 Usimamizi wa mali (*Asset management*) katika Chuo Kikuu cha Dodoma (UDOM)

Mheshimiwa Spika, Mifuko ya Hifadhi ya Jamii (PPF, PSPF, LAPF, NSSF na NHIF) kwa pamoja hadi kufikia tarehe 30 Juni, 2015 walitumia jumla ya shilingi bilioni 415.4 kwa ajili ya ujenzi wa Majengo ya Chuo Kikuu cha Dodoma (UDOM), kwa kuzingatia Mkataba wenye masharti ya usanifu, ujenzi, miliki na kuhamisha miliki baada ya miaka kumi (10), (*Design, build, own and transfer*).

Mheshimiwa Spika, Dosari mojawapo iliyobainika na Kamati kuhusu ujenzi wa Majengo hayo ni usimamizi usiofaa wa mali husika. Hadi hivi sasa

tunapowasilisha Taarifa hii ya Kamati katika Bunge lako Tukufu, thamani halisi ya Majengo hayo haijaingizwa katika vitabu vya Hesabu za Chuo Kikuu Dodoma kinyume na Mapendekezo yaliyotolewa na CAG kwa Mlipaji Mkuu wa Serikali (PMG) ili yatekelezwe na Uongozi wa Chuo Kikuu cha Dodoma kwa kuzingatia matakwa ya Viwango vya Kimataifa vya ukaguzi wa Hesabu ⁹(IFRS) vinavyohitaji thamani ya Majengo hayo itambuliwe katika Vitabu vya Chuo na kuchajiwa uchakavu (*Depreciation*).

Mheshimiwa Spika, Athari ya kutotambua na kutoingiza thamani halisi ya Majengo hayo ya Chuo Kikuu Dodoma katika vitabu vya Hesabu za Chuo ni pamoja na kusababisha Hesabu za Chuo kutotoa taswira halisi (*True and fair view*) ya mali zake kinyume na matakwa ya Viwango vya kimataifa vya ukaguzi wa Hesabu (IFRS) na pia kuwa na athari katika Mkataba ulioingiwa kati ya Serikali na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii.

2.2.12 Malimbikizo ya Mikopo isiyorejeshwa (*Non performing loans*) katika Benki ya Maendeleo ya TIB

Mheshimiwa Spika, Benki ya Maendeleo ya TIB ilianzishwa kama Taasisi ya fedha ya Maendeleo (*Development Finance Institution*) kwa mujibu wa Sheria ya Bunge iliyopitishwa mwezi Novemba mwaka 1970. Kumekuwa kukifanyika marekebisho kadhaa ya kiutendaji na Mfumo ili Benki hiyo iweze kutimiza majukumu yake ya utoaji Mikopo kugharimia shughuli maalum za Uwekezaji.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati katika Taarifa za ukaguzi za Benki ya Maendeleo ya TIB umebaini kuwa kuna changamoto kubwa za urejeshaji wa Mikopo inayotolewa na Benki hiyo na pia kuna dosari za uhakiki wa Miradi inayogharimiwa na Benki hiyo. Mapungufu ya urejeshaji wa Mikopo katika Benki ya Maendeleo ya TIB ni kama inavyofafanuliwa ifuatavyo: -

⁹ International Audit Standard (IAS) namba 16 inayotoa Mwongozo wa kihisibu wa Kushughulikia Mali za majengo, Mitambo na Vifaa kwa kuangalia thamani na uchakavu wake katika Hesabu kila kipindi cha Ukaguzi

a) Urejeshaji Usioridhisha wa mkopo wa Kilimo uliotolewa kwa Kiwanda cha SAAFI

Mheshimiwa Spika, Benki ya Maendeleo ya TIB ilipewa jukumu la kuendesha shughuli za kifedha na masuala ya kiutendaji katika Kiwanda cha SAAFI ili kuwezesha Ulipaji wa Mikopo ya awali iliyotolewa na Serikali. Mkopo wa awali uliotolewa kwa SAAFI na Benki ya Standard Chartered kwa dhamana ya Serikali ulikuwa wa kiasi cha shilingi bilioni 10.097.

Mheshimiwa Spika, Aidha, Benki ya TIB ilitoa Mkopo wa shilingi bilioni 2.5 kwa mara ya kwanza kwa SAAFI hata hivyo hadi kufikia tarehe 31 Disemba, 2014 hakuna fedha iliyolipwa. Benki iliamua kugeuza Mkopo kuwa hisa baada ya kuona utendaji wa SAAFI hauridhishi. Aidha, Serikali iliongeza Mkopo wa shilingi bilioni 4.852 kwa ajili ya kununua mitambo ya kusindikia mabaki na uzalishaji wa nyama katika Kiwanda hicho. Hivyo jumla ya mkopo uliotolewa na Serikali kwa SAAFI ni shilingi bilioni 14.95 na ule uliotolewa na Benki ya TIB ni shilingi bilioni 2.5.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati ni kuwa, Kutokana na changamoto mbalimbali ikiwamo kutofanyika kwa uthamini (*Valuation*) ya mali za Kiwanda ili kufahamu mtaji uliowekwa na wamiliki wa Kiwanda, masoko hafifu ya bidhaa za Kiwanda, hadi sasa Kiwanda cha SAAFI kimeshindwa kujiendesha kibiashara kwa faida na hadi sasa Mikopo yote iliyochukuliwa haijaweza kurejeshwa jambo ambalo lina athari kwa Ufanisi wa Benki ya TIB.

b) Mikopo iliyotolewa kupitia Mfuko wa usafirishaji Nje (ECGS)

Mheshimiwa Spika, Kupitia Mfuko wa usafirishaji Nje (ECGS), TIB iliteuliwa na Serikali kupitia Wizara ya fedha na Benki Kuu kusimamia

Mikopo ya shughuli za Kilimo cha maua Mkoani Arusha. Malengo ya Serikali ilikuwa ni kuongeza uzalishaji wa maua ili kuvutia Ndege za mizigo kuja Tanzania na kuongeza fedha za Kigeni kwa Taifa. Mikopo ilitolewa kwa Kampuni sita (6) kati ya mwaka 2003 na 2009 kama ifuatavyo: -

- i. Kilifrola Limited shilingi bilioni 13.9;
- ii. Tanzania flowers shilingi bilioni 11;
- iii. Arusha blooms shilingi bilioni 10.1;
- iv. Tengeru flowers shilingi bilioni 7.5;
- v. Hortanzia limited shilingi bilioni 3.84; na
- vi. Mount Meru flowers shilingi bilioni 4.4.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati umebaini kuwa urejeshaji wa madeni hayo kupitia Benki ya Maendeleo ya TIB sio wa kuridhisha hivyo ni maoni ya Kamati kuwa Menejimenti ya TIB inatakiwa kuimarisha usimamizi wa utaratibu wa utoaji wa Mikopo na ukusanyaji wa madeni ili kuhakikisha malengo ya Serikali ya kukuza Kilimo yanafikiwa.

c) Madeni ya muda mrefu ya Kilimo kwanza (*Agricultural financing window*)

Mheshimiwa Spika, Mikopo ya Kilimo kwanza, ilitolewa na Benki katika Makundi matatu (3) ambayo ni SACCOS, Wakulima wadogo na wa kati (SMEs) na Taasisi ndogo za fedha (*Microfinance Institution*) zinazotoa Mikopo kwa Wakulima. Uchambuzi wa Kamati umebaini katika Makundi hayo matatu (3) Mikopo mingi isiyorejeshwa au Mikopo chechefu (*Non performing loans*) inatoka kundi la SACCOS.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia tarehe 31 Disemba, 2014 wadaiwa wa dirisha la Kilimo walikuwa wanadaiwa kiasi cha shilingi bilioni 34, kati ya hiyo, kiasi cha shilingi bilioni 11.3 kilikuwa kimepitiliza muda wa kulipa na kiasi cha shilingi bilioni 7.5 ilikuwa ni sehemu ya deni la SACCOS ambalo lilipitiliza muda wa kulipa (Kuwa na zaidi ya mwaka mmoja).

d) Uwepo wa Mikopo chechefu (*Non performing loans*) ya kiasi cha shilingi bilioni 78

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati uliweza kubaini uwepo wa Mikopo chechefu na Mikopo isiyorejeshwa ya muda mrefu ya zaidi ya shilingi bilioni 78 katika Benki ya Maendeleo ya TIB. Mikopo hiyo ilikuwa imetolewa kwa Kampuni mbalimbali kugharimia Miradi ya Kilimo, Viwanda, Ujenzi na Usafirishaji.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati ni kuwa, kutorejeshwa kwa Mikopo hiyo ni hasara kubwa kwa Benki na kumetokana na kukiukwa kwa taratibu za Kibenki ambapo Mikopo mingi ilitolewa kwa Kampuni ambazo hazikustahili na ambazo zimekiuka taratibu za Mikopo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaomba kulifahamisha Bunge lako Tukufu kuwa Ofisi yako imeandikia barua Benki ya TIB kwa kuzingatia Sheria ya Haki, Kinga na Madaraka ya Bunge, sura ya 266 kuwasilisha orodha ya wadaiwa sugu mapema iwezekanavyo. Aidha, Kamati inashauri Bodi mpya ya Benki ya TIB ikamilishe uchunguzi unaoendelea ili kubaini dosari katika utoaji wa Mikopo hiyo na kuchukua hatua stahiki.

2.2.13 Kutokamilika kwa Mradi wa uhamiaji mtandao (*E - Immigration*) katika fungu 93, Idara ya Uhamiaji

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 15 cha Sheria ya Uhamiaji kinaweka masharti kuhusiana na utaratibu wa Wageni kuingia na kutoka hapa Nchini. Ili kutekeleza jambo hilo kwa ufanisi, Idara ya Uhamiaji imeweka Mfumo wa

usimamizi wa Viza katika Makao Makuu ya Idara, kwenye Balozi na kwenye Mipaka ya Nchi.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na uwepo wa Mfumo huo Taarifa ya ukaguzi imebaini kuwa Mfumo uliopo katika Balozi na ule wa kutoa Viza kwa wageni wanaowasili (*Visa on arrival*) na Makao makuu havina mawasiliano (*Not Intergrated*) hivyo kutoa mwanya wa upotevu wa mapato ya Serikali yanayotakiwa kukusanywa kutokana na utoaji wa Viza. Hoja ya Kamati katika jambo hili ni kuishauri Serikali kukamilisha kwa haraka Mradi wa Uhamiaji mtandao (*E - Immigration*) ili kuhakikisha mapato ya Serikali yanakusanywa ipasavyo.

2.2.14 Kutokamilika kwa muamala wa shilingi 100,525,437,562.51 katika fungu 56 Ofisi ya Waziri Mkuu (TAMISEMI)

Mheshimiwa Spika, Ukaguzi wa Taarifa ya fungu 56 (Ofisi ya Waziri Mkuu, TAMISEMI) ilibaini kuwa muamala wa shilingi 100,525,437,562.51 haukukamilika kwa sababu shughuli zilizokuwa zimepangwa kugharamiwa na fedha hizo hazikufanyika kwa sababu fedha hazikutolewa japokuwa zilikuwa zimepitishwa katika Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2014/2015.

Mheshimiwa Spika, Uchambuzi wa Kamati ulibaini kuwa fedha hizo zilitakiwa kulipwa katika Makundi 8 kama ifuatavyo: -

- (a) Wazabuni na Watoa huduma, shilingi 3,304,748,786.56;
- (b) Kamishina wa mapato ya ndani, shilingi 75,257,155.57;
- (c) PS PMORALG, shilingi 5,962,615,088;
- (d) Mfuko wa barabara, shilingi 57,491,000,000,000;
- (e) Hazina Dodoma, shilingi 27,406,066,930;
- (f) NMB - Dodoma, shilingi 5,631,589,722;
- (g) Mradi wa ULGSP, shilingi 475,065,202; na

(h) Madai ya wafanyakazi 179,094,676.25.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati katika suala hili ni kuwa, Hazina waliamua kuchukua fedha hizo bila kutoa maelezo kwa TAMISEMI hivyo kukwamisha shughuli zilizopangwa kutekelezwa. Aidha, kwa upande mwingine mwenendo mzima wa muamala huo una dosari hasa baada ya kubaini baadaye Hazina walitoa shilingi bilioni 10 kwenda TAMISEMI na kuelekeza fedha zilizobaki ziingizwe kwenye madeni ya Wizara. Hivyo ni muhimu Serikali kupitia Hazina ikatoa kwa Bunge maelezo ya kutosha kuhusiana na jambo hilo.

2.2.15 Changamoto katika uandaaji wa Taarifa za Hesabu kwa kuzingatia Mfumo wa “IPSAS Accrual Basis”

Mheshimiwa Spika, Mnamo tarehe 01 Julai, 2012 Serikali Kuu na Taasisi zake zilianza rasmi kutumia Mfumo wa uandaaji wa Hesabu unaofahamika kama “*Ipsas Accrual Basis*”. Malengo ya kutumia Mfumo huo ilikuwa ni kuhakikisha Taarifa za Hesabu za Serikali zinatoa taswira halisi ya mali, madeni na Taarifa nyinginezo muhimu ili Kuwepo na udhibiti unaofaa wa Hesabu na masuala mengine yanayohusu Taasisi za Serikali. Taarifa za Hesabu za Taasisi za Serikali Kuu zilizoandaliwa kwa kuzingatia Mfumo huo, zilitolewa kwa mara ya kwanza kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2013.

Mheshimiwa Spika, Ili kutekeleza Mfumo huo ipasavyo, Serikali ilijiwekea kipindi cha mpito cha miaka mitano (5) kitakachomalizika mwezi Machi, 2017 ili kuhakikisha Dosari zote za uandaaji wa Hesabu zinarekebisha na Mfumo ufanye kazi zake ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo katika Taasisi nyingi za Serikali Kuu zikiwamo Sekretarieti za Mikoa ya Kagera, Pwani, Iringa, Simiyu, Dodoma na Morogoro pamoja na Wizara za Kilimo, Mifugo na Uvuvi, Wizara ya Nishati na Madini, fungu 22 Deni la Taifa na Hesabu Jumuifu za Taifa (*Consolidated Accounts*) zote zilikuwa na changamoto ya kushindwa kutekeleza Mfumo wa IPSAS kwa Ufanisi. Dosari zilizobainika katika utekelezaji wa Mfumo huo ni kama ifuatavyo: -

- a) Baadhi ya Watumishi wa Idara na Vitengo vya Uhasibu kutopatiwa Mafunzo kuhusiana na Mfumo husika hivyo kushindwa kutekeleza majukumu yao ipasavyo;
- b) Daftari za mali za kudumu kutohuishwa ili liendane na wakati na kutoa hali halisi ya mali za Serikali kama ardhi, majengo na magari (*Update of the fixed asset register*);
- c) Kutofanyiwa uthamini (*Valuation*) ya mali za kudumu za Serikali, changamoto kubwa ikiwa ni kwenye eneo la ardhi Kutofanyiwa uthamini na kupata Hati;
- d) Kutohifadhi Kumbukumbu sahihi za madeni na wadaiwa wa Serikali (*Poor debtors and creditors records management*).; Kutokuwepo kwa Sera ya utunzaji wa mali za Serikali (*Lack of asset accounting policy*), bila ya kuwepo na sera husika inasababisha kuchukua muda mrefu kuandaa Taarifa ya Hesabu Jumuiifu za Taasisi zikihusisha mali; na
- e) Kutotenganisha ardhi na majengo katika Taarifa za Hesabu kinyume na matakwa ya ¹⁰Kifungu cha 17 (74) cha IPSAS.

Jedwali Namba 8.

Baadhi ya Mafungu ambayo hayakutenganisha ardhi na majengo katika Taarifa ya Hesabu kwa mwaka wa fedha 2015

FUNGU	JINA LA FUNGU
14	Jeshi la Zimamoto na Uokoaji
47	Sekretarieti ya Mkoa wa Simiyu

¹⁰ IPSAS 17 (74), Directs that, Land and Buildings are separable assets and are accounted for separately, even when they are acquired together.

51	Wizara ya Mambo ya Ndani
88	Sekretarieti ya Mkoa wa Dar es Salaam
2020 (fungu dogo)	Ubalozi wa Kudumu wa Tanzania, Geneva
2033(fungu dogo)	Ubalozi wa Tanzania, Hague
2014(fungu dogo)	Ubalozi wa Tanzania, China

Chanzo: Uchambuzi wa Kamati, 2016.

Mheshimiwa Spika, Changamoto zilizoainishwa hapo juu zimesababisha katika Sekretarieti nyingi za Mikoa, Wakala za Serikali na Wizara kuwa na madeni ambayo hayana maelezo ya kutosha wala uthibitisho jambo ambalo linachangia kuonekana Serikali inadaiwa wakati kiuhalisia madeni hayo yanaweza kuwa yanatengenezwa kwa makusudi ili kupoteza fedha za Umma kwa njia za udanganyifu.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati ni kuwa, Kutokana na dosari tajwa hapo juu na kwa kuzingatia kuwa kipindi cha mpito kinamalizika mapema mwezi Machi 2017, ni dhahiri Serikali inatakiwa kufanya kazi kubwa na ya ziada kuhakikisha Mfumo wa “*Ipsas Accrual Basis*” unatekelezwa kikamilifu ili kufikia malengo ya udhibiti wa fedha na mali za Serikali kwa ukamilifu.

2.2.16 Bajeti ya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi(NAOT)

Mheshimiwa Spika, Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) amepewa Mamlaka kwa mujibu wa Ibara ya 143 ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977 ikisomwa pamoja na Kifungu cha 5(c) cha Sheria ya Ukaguzi wa Umma ya mwaka 2008 kuwa ndiye Mkaguzi wa mapato na matumizi yote ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia majukumu hayo ya Kikatiba na kisheria yaliyokabidhwa kwa Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi, ni dhahiri Ofisi hiyo ni muhimu

katika kusimamia matumizi ya fedha za Serikali na kusimika misingi ya uwajibikaji katika fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Kwa mujibu wa Kifungu cha 16 cha Nyongeza ya nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la Januari, 2016 msingi wa majukumu ya shughuli za Kamati ya PAC unatokana na Taarifa ya Hesabu zilizokaguliwa za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali.

Mheshimiwa Spika, Uwepo wa bajeti ya kutosha kwa Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi husaidia Ofisi hiyo kufanya ukaguzi kwa ufanisi, kuongeza mawanda ya kaguzi, kuandaa Taarifa za kaguzi zenye ubora na pia kuwezesha Wakaguzi kuhudhuria Vikao vya Kamati kwa muda mwafaka. Hata hivyo, kwa kipindi cha miaka mitatu iliyopita hali ya kibajeti kwa Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi haikuwa ya kuridhisha sana jambo ambalo linaweza kuathiri shughuli za ukaguzi.

Mheshimiwa Spika, Mwenendo wa kibajeti wa Ofisi ya CAG unabainisha kuwa kwa mwaka 2014/2015 bajeti iliyoidhinishwa ilikuwa shilingi 55,563,651,850 na fedha iliyotolewa ilikuwa shilingi 33,599,315,000 na kwa mwaka wa fedha 2015/2016 fedha iliyoidhinishwa ilikuwa shilingi 57,942,949,000 wakati fedha iliyotolewa ilikuwa shilingi 30,712,096,383.

Mheshimiwa Spika, Mwenendo wa utoaji wa bajeti ya Ofisi ya Taifa ya ukaguzi (NAOT), sio wa kuridhisha. Hoja ya Kamati ni kuwa, juhudi za Serikali katika kuimarisha uwajibikaji haziwezi kufanikiwa ikiwa Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi haitapewa fedha za kutosha. Kupeleka fedha za Maendeleo bila kukagua matumizi yake itakuwa ni changamoto kubwa kiuwajibikaji na katika kupata Matokeo chanya.

2.2.17 Masuala mengine ya Msisitizo

Mheshimiwa Spika, Naomba kuhitimisha Taarifa hii kwa kufafanua baadhi ya masuala ya msisitizo ambayo yanahusiana na matumizi ya fedha za Umma na Kamati ingependa Serikali iyafanyie kazi: -

(a) Ucheleweshaji wa fedha kukamilisha Miradi ya Maendeleo

Mheshimiwa Spika, Katika eneo hili Kamati iliweza kubaini kuwa Kumekuwa na ucheleweshaji wa fedha za kugharimia Miradi ya Maendeleo hali iliyosababisha baadhi ya Miradi kutokamilika kwa wakati. Miongoni mwa Miradi ya namna hiyo na kiasi cha fedha kilichotumika ni kama ifuatavyo: -

- i. Ujenzi wa Jengo la Ofisi ya Mkuu wa Mkoa Dodoma ambao hadi sasa haujakamilika;
- ii. Ujenzi wa gati (*ramp*) Mkoani Kagera unaotekelezwa na Sekretarieti ya Mkoa (Fungu 87) ambao hadi sasa umegharimu shilingi 752,674,415. Mradi haujakamilika hadi sasa kwa kukosa fedha; na
- iii. Katika fungu 87, RAS Kagera, Mradi wa Ujenzi wa Ofisi ya Mkuu wa Mkoa ambao umegharimu shilingi 1,281,921,980.50 na Mkataba umevunjwa kwa kukosa fedha za kuendelea na Mradi.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati kuhusu Miradi ya aina hiyo ni ongezeko la gharama kutokana na kutokamilika Miradi kwa wakati na pia kuiletea hasara Serikali hasa pale Mikataba inapovunjwa kwa kukosa fedha.

(b) Uimarishaji wa Mifumo ya Udhhibiti wa ndani na Mifumo ya ICT, katika TPA, TRA, NSSF, HESLB na PPF

Mheshimiwa Spika, Changamoto ya Mifumo ya udhibiti wa ndani (*Internal controls*) na Mifumo ya mawasiliano (ICT) imebainika kuwa changamoto kubwa katika udhibiti wa mapato ya Serikali katika Taasisi nyingi zinazohusika na ukusanyaji wa mapato ya Serikali kama vile TPA, TRA na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii.

Mheshimiwa Spika, Dosari katika Mifumo hiyo ndiyo imekuwa ikitumiwa na baadhi ya Watu wasiokuwa waaminifu kuwezesha upotevu wa mapato ya

Serikali. Aidha, katika baadhi ya Taasisi Mifumo imekuwa ikinunuliwa kwa gharama kubwa lakini haifanyi kazi kama ilivyotarajiwa.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati katika jambo hili ni kuishauri Serikali kuimarisha Mifumo ya udhibiti wa ndani na kuhakikisha Mifumo ya ICT inayonunuliwa na kusimikwa kwa shughuli mbalimbali za uendeshaji wa Taasisi inakuwa na ufanisi unaotakiwa baada ya kuwa kumefanyika upembuzi yakinifu wa mahitaji.

(c) Tume ya Taifa ya Uchaguzi

Mheshimiwa Spika, Hoja kubwa ya ukaguzi kuhusu Tume ya Taifa ya Uchaguzi, fungu 61 inahusu uanzishwaji wa Mfuko maalum wa uchaguzi (*Election fund*) ili kuhakikisha shughuli mbalimbali za uchaguzi zinagharimiwa ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, Hoja ya Kamati imejengwa katika msingi wa kuhakikisha Serikali inatenga fedha kiasi katika kila mwaka wa fedha kuingiza katika Mfuko huo wa uchaguzi badala ya kuelekeza rasilimali nyingi kwa Tume ya uchaguzi mara moja wakati wa kipindi cha uchaguzi.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maelezo ya jumla

Mheshimiwa Spika, Kutokana na uchambuzi wa Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuhusu ukaguzi wa Hesabu kwa mwaka wa fedha unaoishia tarehe 30 Juni, 2015, Kamati inatoa maoni na Mapendekezo kama ifuatavyo: -

3.2 Maoni (*Opinion*)

Mheshimiwa Spika, Maoni ya Kamati yanazingatia azma ya Bunge kuwa na Kamati mahsusi inayohusika na usimamizi wa matumizi ya fedha za Umma. Msingi wa maoni hayo ni nia ya kuepusha matumizi mabaya ya fedha za Umma katika Serikali Kuu na Mashirika ya Umma. Kwa mantiki hiyo, Kamati ina maoni yafuatayo: -

- a) Bunge kama chombo cha juu kabisa kwa mujibu wa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, na kwa kupitia Kamati zake ziendelee kutekeleza wajibu wake kwa weledi katika kuhakikisha matumizi yanayofaa ya fedha za Umma katika Wizara, Idara, Wakala na Mashirika ya Umma;
- b) Bunge liendelee kutenga Bajeti ya kutosha ili kuisaidia Kamati pamoja na mambo mengine kupata muda wa kutosha kufanya mahojiano na Maafisa Masuuli lakini pia kupata nafasi ya kufanya Ziara za ukaguzi wa kibunge (*Oversight visits*) katika Miradi mbalimbali ya Maendeleo ili kujiridhisha na thamani halisi ya fedha iliyotumika katika Miradi hiyo (*Value for money*); na
- c) Mwisho, Serikali inashauriwa kuzingatia kwa umakini uchambuzi uliofanywa na Kamati kuhusu maeneo yenye matumizi mabaya ya fedha za Umma na kutekeleza Mapendekezo na Maazimio ya Bunge

yanayotokana na Taarifa hii ili kuimarisha nidhamu ya matumizi ya fedha za Umma.

3.3 Mapendekezo (*Recommendations*)

Mheshimiwa Spika, Mapendekezo ya Kamati yameandaliwa kwa kuzingatia Matokeo ya uchambuzi wa maeneo yenye matatizo sugu ya matumizi yasiyofaa ya fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Mapendekezo yaliyotolewa na Kamati yamezingatia hali halisi ya athari ya hoja husika za ukaguzi (*Risk level of the particular audit query*). Hivyo Mapendekezo haya yamelenga katika hoja zenye athari ya juu (*High risk*) na athari ya kati (*Medium risk*) ya matumizi ya fedha za Umma.

Mheshimiwa Spika, Kamati imetoa Mapendekezo katika Makundi mawili, kundi la kwanza ni Mapendekezo ya Muda mfupi ambayo utekelezaji wake unatakiwa kuwa ndani ya kipindi cha mwezi mmoja hadi mwaka mmoja. Kundi la pili ni Mapendekezo ya muda wa kati ambayo muda wa utekelezaji wake unategemewa kuwa kuanzia mwaka mmoja hadi miaka miwili hasa yale yanayohitaji bajeti kubwa, uundaji wa Sera na utungaji wa Sheria.

Mheshimiwa Spika, Mapendekezo ya Kamati ni kama ifuatavyo: -

3.3.1 Madeni ambayo Mifuko ya Hifadhi ya Jamii inaidai Serikali

KWA KUWA, Serikali na Taasisi zake kwa nyakati tofauti zimekuwa zikitekeleza shughuli mbalimbali za Maendeleo kwa kuchukua Mikopo kutoka katika Mifuko ya Hifadhi ya Jamii;

NA KWA KUWA, Urejeshaji wa fedha katika Mifuko ya Hifadhi za Jamii sio wa kuridhisha hali ambayo ikiachwa hivyo itakuwa na athari kwa utendaji wa Mifuko kwa siku zijazo;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba: -

- a) Serikali iwasilishe Mpango mahsusi Bungeni wa utaratibu utakaotumika kulipa Mikopo na michango inayodaiwa na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii; na
- b) Serikali iwe inawasilisha Taarifa Bungeni kwa kila robo ya mwaka wa fedha kuhusu hali ya urejeshaji wa Mikopo na michango husika.

3.3.2 Rufaa za mashauri ya kodi, kodi zinazobishaniwa (*Tax appeals and objection*) na Misamaha ya kodi

KWA KUWA, Imebainika kuwa Mamlaka ya mapato Tanzania (TRA) inashindwa kukusanya baadhi ya kodi stahiki kwa sababu ya rufaa za mashauri ya kodi na kodi kubishaniwa katika ngazi mbalimbali (*Tax appeals and tax objection*);

NA KWA KUWA, Kumekuwa na ongezeko kubwa la rufaa za kesi na kodi zinazobishaniwa ambazo zinaathiri ukusanyaji wa mapato ya Serikali;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba: -

- a) Serikali itoe fedha na Bajeti ya kutosha kwa Bodi ya rufaa za kodi ili iweze kushughulikia mashauri ya kesi za kodi kwa haraka na kutoa uamuzi;
- b) Serikali kupitia TRA ishirikiane kwa karibu na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali na Wizara ya fedha kwa kutumia Mawakili wenye weledi na uzalendo kutafuta ufumbuzi wa kesi zilizopo Mahakamani ili kuhakikisha kodi stahiki inakusanywa; na
- c) Serikali isimamie kwa ukamilifu Sheria za kodi ikiwa ni pamoja na kutumia njia za Kielektroniki kusimamia kwa ukamilifu na kudhibiti matumizi yasiyofaa ya Misamaha ya kodi.

3.3.3 Hali ya kifedha ya Mfuko wa Pensheni wa Watumishi wa Umma (PSPF)

KWA KUWA, Hali ya kifedha ya Mfuko wa Pensheni wa Watumishi wa Umma (PSPF) sio ya kuridhisha kutokana na madeni na michango ambayo Mfuko unaidai Serikali;

NA KWA KUWA, Hali hiyo ya kifedha inaathiri uwezo wa Mfuko kutimiza majukumu yake ipasavyo ya kulipa Pensheni kwa Wanachama wake;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba: -

- a) Serikali itimize ahadi na malengo yake ya kibajeti kwa kuhakikisha inalipa shilingi bilioni 150 zilizotengwa mwaka huu wa fedha kulipa deni la PSPF;
- b) Serikali itoe Hati fungani (*Non cash bond*) ya shilingi trilioni 2.9 ili kuanza kulipa deni la Mfuko kwa Wastaafu wa kabla ya tarehe 01 Julai, 1999 kabla ya mwezi Februari, 2017 kama iliyokubaliwa mbele ya Kamati;
- c) Serikali isimamie kwa karibu na kuzihimiza Taasisi zake zinazodaiwa na PSPF kiasi cha shilingi bilioni 382.9 kulipa madeni hayo mara moja;
- d) Serikali iendeele kutenga fedha kwenye Bajeti ya kila mwaka ili kuongeza mtaji wa PSPF kwa sababu nakisi iliyopo ni kubwa hata kama madeni yote yatalipwa; na
- e) PSPF isipewe maelekezo mapya ya kutekeleza Miradi au kuikopesha Serikali katika kipindi hiki cha mpito.

Pendekezo
la muda
wa kati

3.3.4 Kuhusu Uzingatiaji wa Sheria ya Manunuzi ya Umma na Kanuni zake

KWA KUWA, Taarifa ya ukaguzi wa Manunuzi ya Umma iliyotolewa na Mamlaka ya udhibiti wa Manunuzi ya Umma (PPRA) kwa mwaka wa fedha 2014/15 imebainisha kuwa Taasisi za Umma ishirini na mbili (22) zilifanya manunuzi bila kukidhi Sheria ya Manunuzi ya Umma, Mikataba kumi na tano (15) haikuwa na thamani halisi ya fedha, Mikataba tisa (9) ilikuwa na viashiria vya rushwa na malipo yenye utata ya shilingi 3,253,650,189;

NA KWA KUWA, Mapungufu yote tajwa hapo juu yanasababisha fedha za Serikali kupotea na ni kinyume na matakwa ya Sheria ya Manunuzi ya Umma Namba 7 ya mwaka 2011 na Kanuni zake za mwaka 2013;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba: -

- a) Serikali iendelee kusimamia kwa ukamilifu Uzingatiaji wa Sheria ya Manunuzi ya Umma katika Taasisi zake na kuchukua hatua pale Sheria inapokiukwa;
- b) PPRA itumie masharti ya Kifungu cha 57 cha Gazeti la Serikali namba 58 kuzifungia (*Blacklist*), Kampuni, Wazabuni, Watoa Huduma au Wafanyabiashara watakaothibitika kutumia rushwa katika kushawishi zabuni katika Manunuzi ya Umma; na
- c) Kuandaliwe utaratibu maalum wa Kikanuni ili kuhakikisha Taarifa ya ukaguzi inayoandaliwa na Mamlaka ya udhibiti wa Manunuzi ya Umma (PPRA) iwe inafanyiwa kazi na Kamati ya PAC na kisha kuwasilishwa Bungeni.

Pendekezo
la muda
mfupi

3.3.5 Hasara ya shilingi 6,793,310,000 iliyotokana na kuharibika Tani 13,583 za Mahindi

KWA KUWA, Kwa mwaka wa fedha ulioishia Juni 30, 2015 Serikali kupitia kwa Wakala wa Taifa wa Hifadhi ya chakula (NFRA) na Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi ilipata hasara ya shilingi 6,793,310,000;

NA KWA KUWA, Hasara hiyo ilitokana na kuharibika kwa tani 13,583 za mahindi yaliyokuwa yamehifadhiwa katika maghala ya Serikali hivyo kutofaa tena kwa chakula;

Pendekezo la
muda mfupi

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba: -

- a) Serikali itengeneze utaratibu maalum wa kuwa inafanya tathmini ya mara kwa mara ya uwezo wa Nchi kuzalisha chakula, uwezo wa NFRA kununua na kuhifadhi chakula na mahitaji halisi ya chakula; na
- b) Serikali iongeze nguvu katika ukarabati na Ujenzi wa maghala mapya na ya kisasa zaidi ya kuhifadhi nafaka ikiwa ni pamoja na kuiongezea uwezo wa kifedha na nyenzo NFRA ili itekeleze majukumu yake kwa Ufanisi zaidi.

3.3.6 Utekelezaji wa Mfumo wa “*Ipsas Accrual Basis*”

KWA KUWA, Serikali Kuu iliamua kuanza kutumia Mfumo wa “*Ipsas accrual basis*” kuanzia tarehe 01 Julai, 2012 na kutengeneza Hesabu zake za mwanzo kwa mfumo huo kwa Hesabu zilizoishia Juni 30, 2013 , lakini Taarifa hizo zimekuwa na dosari nyingi;

NA KWA KUWA, Dosari zilizobainika kwenye Taarifa zinasababisha Taarifa ya fedha za Wizara, Wakala, Sekretarieti za Mikoa, Idara na Balozi kuwa na mapungufu ya ongezeko au pungufu ya fedha (*Overstatement/ understatement of accounts transaction*);

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba, Serikali itenge rasilimali za kutosha (Fedha na Wataalamu) ili kuhakikisha kuwa Taasisi za Serikali Kuu zinatekeleza mfumo huo kwa uhakika na ufanisi wa kutosha kabla ya muda wa kipindi cha mpito cha miaka mitano (5) kwa matumizi ya mfumo huo kukamilika mwezi Machi, 2017.

3.3.7 Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC)

KWA KUWA, Shirika la Maendeleo la Taifa (NDC) ni mojawapo ya Shirika la Kimkakati (*Strategic corporation*) katika kufanikisha kuwa na Tanzania yenye Viwanda na Uchumi wa kati lakini halitimizi malengo ya kuanzishwa kwake kutokana na Mapungufu kadhaa ikiwamo, ukosefu wa fedha na kutofanyika ipasavyo kwa upembuzi yakinifu wa Miradi na gharama zake;

NA KWAKUWA, Mapungufu hayo yamesababisha Miradi mingi iliyoibuliwa na NDC kutotekelezwa kwa wakati na fedha za Serikali kuendelea kutumika isivyostahili;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba: -

- a) NDC ifanye mapitio upya (*Review of structural arrangement*) ya Miradi iliyopangwa kutekelezwa kwa Ubia ili kuangalia kwa kina Taarifa kuhusu gharama za Miradi husika, Mipango ya utekelezaji, Muda wa utekelezaji na ugharamiaji wa Miradi ili kuhakikisha Serikali inafahamu kwa kina na kwa muda mwafaka gharama na mapato yatakayotokana na Miradi hiyo;
- b) NDC ihakikishe inazingatia matakwa ya Kanuni ya 46 (2) ya Kanuni za PPA za mwaka 2011 kwa kuhakikisha inafanya tathmini na ufuatiliaji (*Monitoring and evaluation*) ya Miradi yenye ubia ili kuhakikisha maslahi ya Nchi yanalindwa na faida ya Uwekezaji inaonekana; na
- c) Serikali iwezeshe NDC kifedha ili iweze kufanya upembuzi yakinifu wa Miradi yenyewe hali ambayo itaongeza nguvu ya NDC wakati wa majadiliano na Wabia wenza kwa ajili ya Uwekezaji kwenye Miradi.

3.3.8 Ukosefu wa fedha za Uwekezaji wa Umma (*Public investment*)

KWA KUWA, Ukaguzi uliofanywa na CAG kwa mwaka wa fedha 2014 na 2015 ulibaini kuwa rasilimali kwa ajili ya Uwekezaji wa Umma ni chache na hazitoshelezi mahitaji;

NA KWA KUWA, Ukosefu wa rasilimali za Uwekezaji wa Umma umesababisha hisa za Serikali kupungua kwenye Mashirika Mbalimbali kama kwenye Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB), Benki ya Taifa ya Biashara (NBC) na kutotekelezwa kwa Miradi mikubwa ya Kimkakati (*Strategic development projects*);

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba: -

- a) Serikali ianzishe Mfuko maalum wa Uwekezaji (*Special investment fund*) ili fedha katika Mfuko huo zitumike kama mtaji katika maeneo ambayo Serikali inataka kuwekeza au kununua hisa za ziada kwenye Taasisi / Mashirika ambayo Serikali ina hisa.
- b) Mfuko huo wa Uwekezaji uanzishwe chini ya Ofisi ya Msajili wa Hazina kwa kutumia Mfumo wa kubakisha mapato (*Retention scheme*) ambao utatumika pia kutathmini Ufanisi wa Ofisi hiyo katika kukusanya rasilimali na kuwekeza.

Pendekezo
la muda
wa kati

3.3.9 Malipo ya Pensheni na Kiinua mgongo kwa wakati mmoja (*Double payment of benefits*)

KWA KUWA, Imebainika kuwa Mamlaka ya mapato Tanzania (TRA), Mamlaka ya udhibiti wa nishati na maji (EWURA) na Mamlaka ya udhibiti wa usafiri wa maji na nchi kavu (SUMATRA) zimekuwa zikiwalipa baadhi ya Watumishi wake walio katika ngazi ya Menejimenti malipo ya Pensheni na wakati huo huo kuwalipa malipo ya kiinua mgongo (*Gratuity*) baada ya kumaliza mikataba yao ya kazi;

NA KWA KUWA, Jambo hilo ni kinyume na matakwa na miongozo ya Sheria zinazosimamia Sekta ya Hifadhi ya Jamii na matumizi yasiyofaa ya fedha za Umma;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kuwa, Mamlaka ya mapato Tanzania (TRA), EWURA na SUMATRA zisimamishie malipo hayo mara moja na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali na Mamlaka ya udhibiti wa Sekta ya Hifadhi ya Jamii (SSRA) watoe mwongozo kwa Taasisi za Umma kuzingatia Sheria na kuepuka malipo ya Pensheni na kiinua mgongo kwa wakati mmoja.

Pendekezo
la muda
mfupi

3.3.10 Utekelezaji wa Mradi wa Uhamiaji Mtandao (*E - Immigration*)

KWA KUWA, Kamati imebaini kuwa Mfumo wa usimamizi wa utoaji wa Viza katika Balizi zetu na kwenye Mipaka hauna mawasiliano ya moja kwa moja na Makao Makuu ya Idara ya Uhamiaji;

NA KWA KUWA, Dosari hizo zinaweza kuwa zinasababisha kuipotezea Serikali mapato yake kupitia mauzo ya Viza;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba, Serikali kwa kuzingatia Sheria zilizopo na kwa lengo la kupata ufanisi itekeleze Mradi wa Uhamiaji Mtandao (*E - Immigration*) mapema iwezekanavyo ili kuhakikisha fedha za Umma zinakusanywa ipasavyo.

Pendekezo
la muda
wa kati

3.3.11 Mikopo isiyorejeshwa katika Benki ya Maendeleo ya TIB

KWA KUWA, Kamati imebaini uwepo wa Mikopo mingi isiyorejeshwa katika Benki ya Maendeleo ya TIB;

NA KWA KUWA, Kutorejeshwa kwa Mikopo hiyo kunasababisha Benki ya Maendeleo ya TIB isitekeleze malengo ya kuanzishwa kwake hasa kuchochea Maendeleo ya Kilimo na pia inaweza kusababisha Benki hiyo kushindwa kuwa na mtaji wa kutosha;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba, Serikali iingilie kati kwa kutumia vyombo mbalimbali vya Dola kuisadia TIB kukusanya madeni yote toka kwa

Pendekezo
la muda wa
kati

Wafanyabiashara na Wateja wengine ambao wamekuwa wagumu (*Defaulters*) kurejesha Mikopo yao kwa mujibu wa Mikataba husika.

3.3.12 Muamala wa shilingi 100,525,437,562.51 katika fungu 56 Ofisi ya Waziri Mkuu (TAMISEMI)

KWA KUWA, Ukaguzi wa fungu 56, Ofisi ya Waziri Mkuu TAMISEMI ulibaini dosari katika muamala (*Transaction*) ya shilingi 100,525,437,562;

NA KWA KUWA, Dosari hizo zilisababisha shughuli zilizopangwa TAMISEMI kutofanyika;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kuitaka Serikali kutoa maelezo ya kina kuhusiana na muamala huo.

Pendekezo la muda mfupi

3.3.13 Bajeti ya Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi (NAOT)

KWA KUWA, Ofisi ya Taifa ya Ukaguzi (NAOT) ni Ofisi muhimu katika kuhakikisha kunakuwepo usimamizi unaofaa wa fedha za Umma katika Taasisi za Serikali lakini inakabiliwa na changamoto za kibajeti;

NA KWA KUWA, Ukosefu wa bajeti ya kutosha unaathiri shughuli na mawanda ya ukaguzi;

KWA HIYO BASI, Bunge liazimie kwamba, Serikali itenge na kutoa kwa wakati bajeti ya kutosha ili Ofisi ya Taifa ya ukaguzi itekeleze majukumu yake ya Kikatiba na kisheria bila kukwama.

Pendekezo la muda mfupi

3.3.14 Masuala mengine ya Msisitizo

KWA KUWA, Kamati imebaini masuala kadhaa kama vile ucheleweshaji wa fedha za Miradi ya Maendeleo, kutokuwepo kwa Mfuko wa uchaguzi na Mapungufu katika Mifumo ya udhibiti wa ndani na ICT katika Taasisi mbambali za Serikali;

NA KWA KUWA, Changamoto hizo zinasababisha hasara kwa Serikali na muda mwingine kusababisha rasilimali nyingi kuelekezwa eneo moja hasa wakati wa uchaguzi;

KWA HIYO BASI; Bunge liazimie kwamba: -

Pendekezo
la muda
wa kati

- (a) Serikali ijitahidi kupeleka fedha za Miradi mbalimbali ya Maendeleo kwa wakati ili kuepuka ongezeko la gharama na kuvunjwa kwa Mikataba ikiwa ni pamoja na Taasisi za Umma kuepuka kuingia Mikataba ya Miradi bila ya kuwa na fedha katika bajeti;
- (b) Mashirika ya Umma yanayohusika na ukusanyaji wa mapato yahakikishe yanaimarisha Mifumo ya udhibiti wa ndani na kutumia Mifumo (*systems*) yenye ufanisi katika uendeshaji wa shughuli zake;
- (c) Serikali ianzishe Mfuko maalum wa uchaguzi (*Election fund*) ili kuhakikisha bajeti ya uchaguzi inakuwepo kwa wakati badala ya kusubiri mwaka wa uchaguzi; na
- (d) Ofisi ya Msajili wa Hazina (TRO) iendeele kuwezesha ikiwa ndiyo Ofisi ya Usimamizi wa Mashirika ya Umma na hisa za Serikali katika maeneo Serikali ilipowekeza (*Office of the public enterprises*) itekeleze wajibu wake ipasavyo kwa mujibu wa Sheria.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukurani

Mheshimiwa Spika, Taarifa ya Kamati imefafanua kwa kina majukumu ya Kamati, shughuli zilizotekelezwa, Uchambuzi wa kina wa shughuli hizo, maoni ya Kamati kuhusiana na Uchambuzi wa Taarifa mbalimbali za Hesabu za Mafungu ya Serikali Kuu na Mashirika ya Umma na kuhitimishwa na Mapendekezo yaliyotolewa kwa Bunge ili kuyajadili na kupata Maazimio.

Mheshimiwa Spika, Naomba kwa namna ya pekee kabisa kukushukuru wewe binafsi kwa Uongozi wako imara na makini wa Bunge letu Tukufu ambao umetoa usimamizi wa kutosha kuiwezesha Kamati ya Bunge ya Hesabu za Serikali kuwasilisha Taarifa yake hapa Bungeni leo. Tunashukuru kwa miongozo yako kila wakati tulipokuhitaji.

Mheshimiwa Spika, Tunamshukuru Mheshimiwa Naibu Spika Dr. Tulia Ackson pamoja na Wenyeviti wote wa Bunge. Napenda Kumshukuru Makamu Mwenyekiti wa Kamati ya PAC Mheshimiwa Aeshi Hilary Khalfan, Mb ambaye aliiongoza Kamati tangu kuundwa kwake kwa takribani kipindi cha miezi tisa (9).

Mheshimiwa Spika, Kwa namna ya pekee kabisa naomba kuwashukuru Wajumbe wenzangu wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Hesabu za Serikali (PAC) kwa kutekeleza majukumu yao kwa weledi mkubwa, wamekuwa wakishiriki mijadala ya Vikao vya Kamati kwa Ufanisi na kutumia vema, Elimu, Taaluma, Uzoefu na Vipawa vyao katika kufanya uchambuzi wa kina wa Taarifa za Hesabu na kutoa Ushauri ambao kwa namna ya pekee nikiri umeifanya Kamati kuwa na Ufanisi mkubwa.

Mheshimiwa Spika, Naomba kuwatambua Wajumbe hao wa Kamati kama ifuatavyo: -

1.	Mhe. Naghenjwa Livingstone Kaboyoka, Mb	Mwenyekiti
2.	Mhe. Aeshi Khalfan Hilary, Mb	Makamu Mwenyekiti
3.	Mhe. Felister Aloyce Bura, Mb	Mjumbe
4.	Mhe. Dkt. Shukuru Kawambwa, Mb	Mjumbe
5.	Mhe. Shally Josepha Raymond, Mb	Mjumbe
6.	Mhe. Dkt. Hadji Hussein Mponda, Mb	Mjumbe
7.	Mhe. Hafidh Ali Tahir, Mb	Mjumbe
8.	Mhe. Livingstone Joseph Lusinde, Mb	Mjumbe
9.	Mhe. Musa Bakari Mbarouk, Mb	Mjumbe
10.	Mhe. Stanslaus Shing'oma Mabula, Mb	Mjumbe
11.	Mhe. Jamal Kassim Ali, Mb	Mjumbe
12.	Mhe. Tunza Issa Malapo, Mb	Mjumbe
13.	Mhe. Japhet Ngalilonga Hasunga, Mb	Mjumbe
14.	Mhe. Ali Salim Khamisi, Mb	Mjumbe
15.	Mhe. Jumaa Hamidu Aweso, Mb	Mjumbe
16.	Mhe. Omar Mohamed Kigua, Mb	Mjumbe
17.	Mhe. Khadija Nassir Ali, Mb	Mjumbe
18.	Mhe. Esther Lukago Midimu, Mb	Mjumbe
19.	Mhe. Fakharia Shomari Khamis, Mb	Mjumbe
20.	Mhe. Raisa Abdalla Musa, Mb	Mjumbe
21.	Mhe. Yosefa Ferdinand Komba, Mb	Mjumbe
22.	Mhe. Munde A. Tambwe, Mb	Mjumbe
23.	Mhe. Josephine Ngezabuke, Mb	Mjumbe
24.	Mhe. Ezekiel Magolyo Maige, Mb	Mjumbe
25.	Mhe. Allan Joseph Kiula, Mb	Mjumbe
26.	Mhe. Omary Tebweta Mgumba, Mb	Mjumbe
27.	Mhe. Rhoda Edward Kunchela, Mb	Mjumbe
28.	Mhe. Joseph George Kakunda, Mb	Mjumbe
29.	Mhe. Amina Iddi Mabrouk, Mb	Mjumbe
30.	Mhe. Abdallah Haji Ally, Mb	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, Napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Dkt. Thomas D. Kashililah kwa Uongozi na Ushauri wake kwa Kamati wakati wote wa utekelezaji wa majukumu ya Kamati. Namshukuru Mkurugenzi wa Idara ya Kamati za Bunge Ndugu Athumani Hussein pamoja na Makatibu wa Kamati hii Ndugu Erick Maseke na Ndugu Asmini Kihemba kwa kuratibu na kutoa Ushauri wa kitaalamu kwa shughuli za Kamati.

Mheshimiwa Spika, Nachukua fursa hii kuishukuru Ofisi ya Taifa ya ukaguzi (NAOT) na hususan Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG), Profesa Mussa Assad na Maafisa wake wote kwa kuisadia Kamati kutekeleza majukumu yake kwa Ufanisi. Aidha, natoa Shukurani kwa Msajili wa Hazina Ndugu Lawrence Mafuru na Ofisi yake, Mhasibu Mkuu wa Serikali (AcGen) Ndugu Francis Mwakapalila na Ofisi yake kwa kuisaidia Kamati katika kutekeleza majukumu yake kwa weledi na Ufanisi mkubwa.

4.2 HOJA

Mheshimiwa Spika, Nawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza.

Mheshimiwa Spika, Naomba kutoa hoja.

Mhe. Naghenjwa Livingstone Kaboyoka, Mb

MWENYEKITI

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA HESABU ZA SERIKALI (PAC)

09 Novemba, 2016